

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895. Andra Kammaren. N:o 16.

Onsdagen den 13 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 6 dennes förda protokoll.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att borgmästaren herr Edw. Behmer af sjukdom tills vidare är förhindrad att bevista Andra Kammarens sammanträden, intygar.
Stockholm den 13 mars 1895.

Aug. Brandt,
legitim. läkare.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. *G. F. Gilljam* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen om anordnande af ett isoleringsstall vid veterinärinstitutet i Stockholm.

Den kongl. propositionen bordlades.

§ 4.

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Punkten 1.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för genomförande under år 1896 af intendenturcorpsens nya organisation höja anslaget till nämnda corps, nu 339,000 kronor, med 9,210 kronor till 348,210 kronor.

*Ang. ökning
af anslaget till
intendentur-
corpsen.*

Andra Kammarens Prot. 1895. N:o 16.

Ang. ökning
af anslaget till
intendentur-
corpsen.
(Forts.)

Uti en inom Andra Kammaren af herr *J. Bromée* väckt motion (n:o 109) hade föreslagits, att Riksdagen för närvarande icke måtte bevilja den af Kongl. Maj:t begärda ökningen af nämnda anslag.

Under förevarande punkt hemstälde emellertid utskottet:

att, utan afseende å herr *Bromées* ofvannämnda motion, anslaget till intendenturcorpsen, nu 339,000 kronor, må, för genomförande under år 1896 af intendenturcorpsens nya organisation, ökas med 9,210 kronor till 348,210 kronor.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr *Bromée*: Herr grefve och talman! Såsom kammarens ledamöter behagade finna, har statsutskottet egnat min motion, att det af Kongl. Maj:t begärda ökade anslaget till intendenturcorpsen eller 9,210 kronor ej för närvarande måtte bifallas, en särskild uppmärksamhet, i det att utskottet begärt på den af 46 § riksdagsordningen utstakade vägen upplysningar i ämnet af Kongl. Maj:t. Jag kan ej annat än härför vara utskottet tacksam, att det funnit mina i korthet angifna skäl vara af beskaffenhet, att en i fullaste mening officiel utredning af de i motionen berörda förhållanden ansetts böra inhemtas.

Men då utskottet, särskildt dess ledamöter från denna kammare, funnit ifrågavarande af expeditionschefen i landtförvarsdepartementet meddelade och utskottetsbetänkandet vidfogade upplysningar jäfva de af mig förebragta skäl, måste jag deröfver uttala min förvåning. Ty hvad innehåller väl den å sid. 64 intagna bilagan? Den innehåller, förutom en hel mängd kända, på frågans bedömande föga eller intet inverkan förhållanden, det påståendet, att bland personalen vid den nya intendenturcorpsen ej kunnat utses personer, skickade att bestrida byråchefs- och adjutantsbefattningarna i arméförvaltningens intendentsdepartement. — Under den tid, som intendenturcorpsens omorganisation pågått, hafva ju tillsatts fältintendenter af 1:a och 2:a klass samt intendenter, och det vore mer än underligt, att bland intendenturcorpsens personal ej funnits personer, som kunnat bekläda ifrågavarande befattningar. Kongl. Maj:t har, det kan ej bestridas, vid 1893 års riksdag anmält derför utgående kostnader till indragning, och för dessa har personal vid intendenturcorpsen tillsatts, men icke desto mindre fortfares med det gamla systemet. Å detta faktum, som väckt förvåning i vida kretsar, innehålla de af expeditionschefen lemnade upplysningarna ej den ringaste förklaring, och jag anhåller vördsammast, att statsutskottets ledamöter i denna kammare måtte till min och kammarens upplysning komplettera det officiella meddelandet så, att Kongl. Maj:ts tillvägagående måtte finna sitt fulla rättfärdigande.

Om kammaren skänker sitt bifall till statsutskottets förslag, gifver den sin sanktion åt ett förfaringssätt, som kan alstra sträfanden att utanför behöriga stater gifva anslag till upprätthållandet af vissa befattningar. Sträfanden i sådan rigtning har denna

kammare förr varit angelägen att stäffa, och jag hoppas, att den gör det äfven nu, fast statsutskottsledamöterna från denna kammare så endrättigt ställt sig på Kongl. Maj:ts och Första Kammarrens sida.

Ang. ökning
af anslaget till
intendentur-
corpsen.
(Forts.)

Jag har äfven i min motion sagt, att man sväfvat i ovisshet om, huru den militära förvaltningen kommer att ordnas. Jag har kunnat säga detta därför, att de förvaltningsprinciper, som ingingo i urtima-löftena, icke blifvit förverkligade, och därför att man i militära kretsar alltmer börjar draga i tvifvelsmål, huruvida de komma att förverkligas. På tredje året arbetar en komité i denna fråga, och frukterna af dess arbete, sådana dessa offentliggjorts i ett par kongl. förordningar, äro ej synnerligen tilltalande och hoppgivande för verkliga decentrala förvaltningsgrundsatser.

Då emellertid, för att återvända till hufvudpunkten i detta spörsmål, Kongl. Maj:t utanordnat medel till belopp, som motsvara de år 1893 till indragning anmälda arfvodena till *byråchefsassistenten* och *adjutanten* i arméförvaltningens intendentsdepartement, och då detta väl icke ingick i urtima-planen, ej heller i beräkningarna, sådana de uppgjordes och godkändes 1893, synes det mig, som om Andra Kammarren borde mot tillvägagångendet i denna sak nedlägga en allvarlig protest, och synes mig därför, att den af Kongl. Maj:t begärda ökningen eller 9,210 kronor bör minskas med arfvodena till nyssnämnda båda befattningar, i 1893 års statsverksproposition angifna till 3,500 kronor. — Med anledning häraf får jag föreslå,

att anslaget till intendenturcorpsen, nu 339,000 kronor, må, för genomförande under år 1896 af intendenturcorpsens nya organisation, ökas med 5,710 kronor till 344,710 kronor.

Det är icke för beloppets skull, som jag yrkar denna nedläggning, utan för principens.

Herr Lasse Jönsson: Motionären har vid flera tillfällen under uppläsningen af sitt anförande framställt till utskottet den begäran, att utskottet skall lemna ytterligare förklaringar. Denna begäran borde egentligen icke ställas till utskottet, utan hellre till chefen för landtförsvaret. Utskottet har nemligen utredt denna fråga så godt det kunnat. Det har gått den väg, grundlagen utstakar vid sådana fall, då utskottet ej sjelf kan lemna de önskade upplysningarna, i det utskottet anhållit om sådana hos den statsrådsledamot, som är förordnad att meddela erforderliga upplysningar. Det svar utskottet erhållit föreligger här. Något mera tydligt svar kan utskottet ej gerna gifva. Önskar motionären några flera upplysningar, kan han erhålla sådana endast från statsrådsbänken.

Då jag ej kan inse annat, än att utskottet här fullgjort allt, hvad af utskottet kan begäras, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets föreliggande förslag.

Herr John Olsson: Herr talman! Jag skall anhålla att få instämma med herr Bromée.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang. aflönin-
gen för indelta
arméns korpo-
raler och vice
korporaler
m. fl.

Punkten 2.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *S. Nordström m. fl.* väckt motion (n:o 82) hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta, att dagaflöningen för det icke garnisonerade infanteriets och kavalleriets korporaler, vice korporaler och till korporalstjänst kommenderade soldater äfvensom sjukvårdssoldater skulle under tjänstgöring utgå med 50 öre.

Utskottet hemställde emellertid i *mom. a)* af förevarande punkt,

att herr Nordströms m. fl. öförmälda motion, så vidt den samma anginge det icke garnisonerade infanteriet, ej måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade

Herr Nordström: Jag skall till en början anhålla, att herr greffen och talmannen måtte framställa proposition derpå, att momenten a) i 2:a och 3:e punkterna måtte behandlas gemensamt. Jag skall derefter be att få yttra mig i sjelfva saken.

Denna hemställan bifölles; i följd hvaraf herr talmannen nu lät uppläsa jemväl *mom. a)* af *punkten 3*, deri utskottet hemställde,

att herr Nordströms m. fl. öförmälda motion, så vidt den anginge det icke garnisonerade kavalleriet, ej måtte af Riksdagen bifallas.

Härefter lemnades ordet å nyo till

Herr Nordström, som anförde: Då denna fråga förlidet år förelåg till behandling, antydde herr statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet inom Första Kammaren den uppfattningen, "att den då föreliggande motionen i viss mån skulle utgöra ett klander öfver att icke denna fråga, samtidigt med att den stora härordningsfrågan i sin helhet var före vid urtima riksdagen, bragts å bane". Jag ber med anledning deraf få förutskicka den anmärkningen att någon sådan tanke från min sida, och jag är öfvertygad derom, jemväl från mina medmotionärers, alldeles icke förefinnes. Hvad jag åsyftar, det är sjelfva saken och ingenting annat. Jag anser nemligen, att denna frågas innebörd är utaf långt mera vidt omfattande beskaffenhet, än hvad som vid ett ytligt påseende kan skönjas. Herr statsrådet anmärkte vid samma

tillfälle, att i verkligheten korporalernas tjenstgöring efter den nya härordningens införande i stället för att ökas tvärtom komme att minskas, nemligen från 94 till endast 68 dagar hvartannat år. Detta till följd deraf, att i stället för korporaler jemväl soldater och utexaminerade icke befordrade volontärer skulle kommenderas till beväringens vapenöfningar. Jag ber dervid få erinra, att i så fall blifva ju de till korporalstjenst kommenderade soldaterna i stället de lidande, och hvad vidkommer volontärerna, så påstod dåvarande motionären, herr Falk, att volontärerna icke äro skyldiga till sådan tjenstgöring, och följaktligen komma jemväl dessa att då blifva lidande. Dessutom torde det kunna ifrågasättas, huruvida det är fullt lämpligt att i någon större utsträckning använda dessa volontärer såsom instruktörer för beväringen. Kamrattukt är nyttig, derom har jag erfarenhet sedan min skolpojkestid. Men om pojkar skola kommendera pojkar, då ändrar sig förhållandet. Det torde vara nog med dessa ungdomar, som nyss blifvit utnämnda till underlöjtnanter. Man får ej så sällan höra talas om, huru som en sådan der ungdom kan tillåta sig att hundsottera till och med en i ledet gränad man. Emellertid framlade herr Casparsson vid samma tillfälle en helt annan uträkning, enligt hvilken korporalerna för hvarje år skulle få tjenstgöra i fulla 90 dagar. Då jag icke är fackman, så kan jag naturligtvis icke heller bedöma tillförlitligheten af vare sig den ena eller den andra uppgiften. Men hvad som deremot är fullkomligt visst och säkert, det är, att våra soldatrekryter hysa stor obenägenhet för att blifva kommenderade till korporalskolan, och att soldaten använder alla upp-tänkliga medel för att undgå befordran till vice korporal eller korporal, ja, det inträffar understundom, att de göra sig skyldiga till insubordinationsbrott för att undgå en sådan utnämning. Ett sådant förhållande kan icke vara förenligt med en sund utveckling af vårt härväsende. Det torde jemväl bevisa, att korporalernas tjenstgöringsskyldighet blifvit betydligt försvårad, ty förr var ju en sådan befordran tvärtom eftersökt. Dermed öfverensstämma ock de klagomål, jag inom min ort erfarit från dessa korporaler.

För att kunna erhålla några tillförlitliga siffror i detta afseende, tillskref jag för några dagar sedan dels chefen för Vadsbo sqvadron af lifregementets husarcorps och dels chefsembetet för kongl. Skaraborgs regemente. I går erhöll jag svar från båda dessa håll. Chefen för Vadsbo sqvadron lemnar en mycket intressant, detaljerad uppgift i detta afseende. Den är för vidlyftig att här i sin helhet uppläsas, men det torde för saken vara tillräckligt upplysande att derom meddela endast några mindre detaljer. Han upplyser, att efter den nya härordningen hvarje korporal får tjenstgöra i medeltal 63 dagar, under det tjenstgöringen förut endast omfattat 27 dagar. Han upplyser vidare, att dessa 63 dagar visserligen kunna minskas derigenom, att i kavalleriskolan examinerade husarer i stället för korporalerna blifva kommenderade. Men då blifva dessa husarer i stället lidande, hvilka icke hafva någon som helst ersättning för sådant arbete annat än de 25 örena i dagaflöning. Framför andra be-

Ang. aflönin-
gen för indelta
arméns korpo-
raler och vice
korporaler
m. fl.
(Forts.)

Ang. aflönin-
gen för indelta
arméns korpo-
raler och vice
korporaler
m. fl.
(Forts.)

klagar han emellertid de s. k. beställningsmännen, d. v. s. sjukvårds- och hofbeslagshusarerna. Dessa hafva till följd af den nya beväringsslagen fått en alldeles oresonlig tillökning i sitt arbete sig ålagd, för hvilken de icke erhålla någon som helst ersättning. Tillika påvisar han det demoraliserande, som här af blir en följd. Genom att en så stor förökning i tjänstgöringsskyldighet blifvit korporaler och beställningsmän ålagd, nödgas man vid afgang af äldre sätta i dessas ställe personer, som icke äro fullt lämpliga.

Från chefsemetet för kongl. Skaraborgs regemente har jag fått mottaga något kortare upplysningar, emedan tiden icke medgaf att utarbета något fullständigare. Jag har erhållit en så lydande promemoria: "Under förutsättning, att samma princip, som foljts vid kommenderingarna till 1894 års beväringssmöte, fortfarande följes, blifver förhållandet mellan den årliga tjänstgöringen under beväringssmötena åren närmast före 1893 och under motsvarande möten efter nämnda år vid regementet för nedanstående personal ungefärligen följande: för korporaler och vicekorporaler såsom 1:1, för beställningsmän (sjukvårdssoldater) såsom 2:3, för till korporalstjänst beordrade menige såsom 1:4". I sammanhang dermed anføres: "Orsaken till att korporalernas och vicekorporalernas tjänstgöring ej ökats, är, att menige (oexaminerade) beordrats göra deras tjänst. Detta åter har skett för "att", enligt utfärdad generalorder, "i möjligaste mån spara indelte korporaler och vicekorporaler; men genom denna åtgärd har de examinerade meniges tjänstgöring blifvit ungefär 4 gånger större än förr. — Efter den nya härordningens införande måste således antingen korporalernas och vicekorporalernas tjänstgöring betydligt ökas eller och måste menige, som ej uppbära någon lön på stat, i långt större utsträckning nu än förr beordras att mot endast den låga dagaflöningen af 25 öre, jemte portion in natura, förrätta underbefalets af manskapet tjänst".

Här af torde vara tydligt, att genom den nya härordningen tjänstgöringen betydligt försvårats. Här om dagen fick jag höra, att det alldeles icke går an, att staten godtgör den enskilde för de förluster, han lider genom en statens tjänstemans oredlighet. Nu får jag höra, att det alldeles icke går an, att staten godtgör sina lägst aflönade tjenare för det förökade arbete, som genom ett riksdagsbeslut blifvit dem ålagdt. Men om jag som enskild man uppgör kontrakt med en torpare eller handverkare att mot en viss bestämd aflöning förrätta ett visst bestämdt arbete och jag om några år säger till denne torpare eller handverkare: "jag har utvidgat min verksamhet, och därför måste du förrätta dubbelt så mycket arbete som förut, men du får ingen högre aflöning för detta"; — manne torparen eller handverkaren skulle blifva belåten med ett sådant behandlingssätt, eller hurudan skulle den allmänna opinionens dom derom blifva? Detta är emellertid just precis hvad Kongl. Maj:t och Riksdagen gjort vis å vis våra indelta korporaler och beställningsmän genom urtima Riksdagens beslut. Ett sådant förfarande kan möjligen vara opportunt; men om det är förenligt

med rättvisa och verklig statskloket, derom må herrarne sjelfva döma.

Detta utgör emellertid enligt min uppfattning ändå icke den betänkligaste sidan af saken. Genom det allmänna missnöje, som på detta sätt alstras, och genom att den goda anda, som förut varit rådande inom stammanskapet sålunda försämras, så undermineras så småningom sjelfva grundvalen för den nuvarande härordningen, indelt stam och beväring. Det är icke obekant, att ett stort antal af våra herrar militärer i de nittio dagarne endast se ett trappsteg, ett medel till hela indelningsverkets slopande för att ersättas — med hvad? — jo, med ingenting mindre än 10 $\frac{1}{2}$ månaders vapenöfning för vår beväring med ty åtföljande utvidgning af våra värfvade garnisonsregementen. Det är ett sådant sakernas tillstånd, som jag, i hvad på mig ankommer, vill försöka motarbeta. Särskildt hyser jag en stor fruktan för detta kasernlif och detta värfningssystem. Wilhelm von Braun säger på något ställe i sina dikter: "Men om det regalt går galet, då går jag in vid andra gardet". Ja, mine herrar, så är det. Om en yngling råkar ur det rätta hjulspåret, så blir som oftast som sista reträtten att taga värfning. Nu vill jag visserligen icke påstå, att alla, som taga värfning, äro urspårade existenser. Men litet surdeg syrar hela degen, och den medfödda onda benägenheten, den har en mer än vanligt fruktbar jordmån inom dessa garnisonsskaserier. Eller hvad vittnar erfarenheten? Man läser litet emellan i tidningarna om kravaller här i hufvudstaden. Hvad är det för samhällsmedlemmar, som delvis framför några andra göra sig bemärkta? Om man studerar polisens annaler, hvad är det för individer, som der framför andra stå till boks? Om man studerar våra fängelsejournaler, hvilket öfvermåttan beklagansvärdt procenttal i förhållande till numerären intaga icke der dessa f. d. värfvade vid jemförelse med såväl den indelta armén som landets öfriga befolkning? Om man studerar statistiken öfver våra militärsjukhus och anställer en jemförelse med andra sjukhus, skall man der kunna hemta åtskilliga lärdomar. Om en garnisonssoldat efter utjent kapitulation återvänder till födelsebygden, så är han icke allenast oanvändbar såsom jordbruksarbetare, utan han blir jemväl som oftast en skräck och ett plågoris för hela nejden. Och likväl får man höra eljest klokt och förståndigt folk till skyarna upphöja dessa garnisonsskolor. Det är i dessa, som vår manliga ungdom i en framtid skall inhemta sitt vetande och sina lefnadsvanor. Det är ur dessa led, som våra beväringssynglingar framdeles skola erhålla sina ledare och instruktörer. Jag för min del ber att få läsa litanian öfver sådana skolor och sådana instruktörer.

Ser man åter på den finansiella sidan af frågan, så skulle den summa, som erfordras för att korporaler, vicekorporaler och till korporalstjänst kommanderade soldater äfvensom sjukvårdssoldater vid det icke garnisonerade infanteriet och kavalleriet under tjänstgöring erhöles en dagaflöning lika med beväringen eller 50 öre per dag, belöpa sig till omkring 100,000 kronor årligen. Detta utgör visserligen en ganska afsevärd summa, och jag är den förste,

Ang. aflönin-
gen för indelta
arméns korpo-
raler och vice
korporaler
m. fl.
(Forts.)

Ang. aflönin-
gen för indelta
arméns korpo-
raler och vice
korporaler
m. fl.
(Forts.)

som vill vara med om en en sträng hushållning med statens medel. Men vi skola hushålla med förstånd och urskilning. Denna summa är likväl obetydlig vid jämförelse med de millioner, som vi haft och ha råd att offra på våra norska bröder till följd af en oefferrättlig mellanrikslag. Den är äfven obetydlig vid jämförelse med de summor, som ett fåtal importörer och större qvarnegare med god smak stuckit i sina fickor, till följd af en allt för sen tillämpning af 60 § regeringsformen. Denna summa är vidare obetydlig vid jämförelse med de summor, som årligen utbetalas i form af löner och pensioner till ett stort antal embets- och tjenstemän, hvilka för sina väl tilltagna aflöningar i sina respektive embetslokaler måhända icke tillbringa så många timmar, som desse fattige korporaler och beställningsmän för sin blygsamma aflöning få använda dagar och veckor. Så länge det gäller de högre och högst aflönade lönegraderna, då öses det med den stora slefven; men när det kommer till de lägre och lägst aflönade, då är grytan tom. En sådan hushållning kallar jag för "att sila mygg och svälja kameler".

Herr Lasse Jönsson yttrade under debatten förra året. "Det kan ju låta mycket bra att tala om att korporalerna böra hafva större löner. Men hvarifrån skola då dessa tagas? Så små dessa löner än kunna tyckas, då de tagas hvar för sig, uppgå de, då de sammanläggas, till ett icke så litet belopp". Med det sagda anser jag mig hafva besvarat den frågan och i hvad riktning jag anser att besparingar böra och kunna göras. Vidare yttrade samme man: "Vi böra akta oss, att vi ställa så till att vi onödigtvis draga in flere i herreklassen från det nyttiga arbetet". Jag ber att derpå få svara, att jag för min del hyser lika stor motvilja för s. k. halfherrar som trots någon, men jag tror mig kunna lugna den ärade statsutskottsledamoten dermed, att om man beviljar våra korporaler 25 öres förhöjning uti deras dagaflöning, så riskera vi alls inte att derigenom draga desse in uti den sistnämnda kategorien. Herr Persson i Mörarp uttalade under samma debatt önskvärdheten utaf hela indelningsverkets borttagande. Jag ber att derpå få svara, att så hemmansegare och roteintressent jag än är, älskar jag likväl att hoppas och tro, att den dag ännu måtte vara fjerran, då vår hedervärda indelta stam kommer att utbytas mot en värfvad.

Men, såsom nämnt, den indelta soldaten är icke längre populär, och därför är det ju ett sätt att, genom att göra både soldat och rotehållare missnöjda, så mycket lättare bli utaf med bådadera. Jag håller likväl före, att om den nuvarande beväring sinstitutionen skall ega något verkligt värde, då är ock indelningsverket nödvändigt. Våra beväringssynglingar ega förtroende för den indelte soldaten, och vid dennes sida hyser jag den öfver ygelsen, att de i farans stund skulle gå långt. Men utan detta stöd är jag lika öfvertygad, att de 90 dagarne äro bortkastad tid och bortkastade penningar. Och hvad den indelte soldaten sjelf angår, så får man ju nu för tiden höra alla möjliga anmärkningar rigtas mot honom. Jag medgifver, att han i ledet måhända icke förmår

att kräma sig lika duktigt som dessa praktregementen här i hufvudstaden, men skulle det en gång gälla allvar, är jag lifligt öfvertygad derom, att han skall gå fram, der ingen annan, att han skall visa sig vara af den gamla goda stammen, som "frös och svalt, men segrade tillika", ty mine herrar, den indelta soldaten har alla förutsättningar att kunna uthärda umbäranden och strapaser. Han är i sitt hem van vid en enkel och måttlig diet och vid ett ansträngande kroppsarbete. Dessutom har han att försvara hem och hård, hustru och barn, och detta är dock någonting att försvara.

Ang. aflönin-
gen för indelta
arméns korp-
oraler och vice
korporaler
m. fl.
(Forts.)

Titta in i dessa soldatstugor. Man skall der i de allra flesta fall finna icke några socialister eller nihilister eller kommunister eller hvad allt de heta, dessa vår tids samhällsupplösande element, utan man skall der finna ett laglydigt hjonelag. Man skall der finna en blygsam och arbetsam qvinna, maka och moder, som under mycket anspråkslösa lefnadsomständigheter likväl förstår att uppfostra en barnskara till redbara och nyttiga samhällsmedlemmar. Men huru förhåller det sig i detta afseende med våra värfvade garnisonstrupper? Ja, derom har jag redan gifvit en antydning; derpå kunna måhända åtskilliga familjer på östermalm lemna ytterligare besked eller kanske ännu bättre deras jungfrur. Då herrskapet på aftnarna förlustar sig på baler, spektakler eller andra nöjen, då förlustar sig jungfrun der hemma eller på annat ställe med sin kavaljer på sitt sätt. Hvilket inflytande ett sådant leverne skall utöfva på den allmänna moralen och på släkten, som stunda, detta öfverlemnar jag till herrarnes egen tankegång att utfundera. Med dessa ord har jag velat antyda frågans verkliga innebörd.

Slutligen ber jag att till mina yrkesbröder inom kammaren få göra samma erinran som förlidet år, den nemligen, att genom att vägra den indelta soldaten en skälig godtgörelse för det arbete, han nedlägger i kronans tjänst, arbeta vi medvetet eller omedvetet dem i händer, som vilja pålägga oss militära bördor, sådana som hvarken vi eller våra barn förmå att bära.

Det skulle för närvarande icke tjena något till att yrka bifall till motionen. Men all den stund herr statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet uttalat, "att frågan är af mycket stort intresse;" att här föreligga ganska ömmande omständigheter" samt "att det vore högeligen önskligt, att korporalerna och vice korporalerna kunde få förbättrad aflöning", och alldenstund utskottet ej angifvit annat skäl för afslag än bristande utredning, föreställer jag mig, att kammaren ej borde hafva någonting emot, om en sådan utredning komme till stånd. Jag skall emellertid för närvarande ej göra något yrkande.

Herr Thestrup yttrade: Jag beklagar till en början, att den föregående talaren i debatten indragit åtskilligt, som jag icke anser hafva varit för frågans lyckliga lösning lämpligt. — Det kan i öfrigt visserligen vara sant, att, då ett enstämmigt statsutskotts-betänkande här föreligger, det må finnas till föga gagn att fram-

Ang. aflönin-
gen för indelta
arméns korpo-
raler och vice
korporaler
m. fl.
(Forts.)

ställa ett yrkande i annan riktning än den, hvartill utskottet kommit. Men då man är öfvertygad om det rättvisa och billiga i en sak, har man ostridigt moralisk skyldighet att låta sådana betänkligheter fara. Och med särskildt afseende på den fråga, som nu föreligger, om förhöjning i aflöningen för det icke garnisonerade infanteriets och kavalleriets korporaler och vice korporaler, får jag erkänna, att jag för min del anser denna fråga så vigtig, att knappast någon af de andra frågor, hvilka förekomma i den hufvudtitel, som vi i dag hafva att behandla, synes mig ha större vikt, ja så, att, om jag skulle uppställa den förra mot någon af de öfriga, jag icke ett ögonblick skulle tveka, åt hvilken jag ville lemna företrädet. Jag är också fullt och fast öfvertygad derom, att ett bifall till den föreslagna löneförhöjningen, i fall densamma af Riksdagen beslötes, skulle öfver allt i landet helsas med en mera odelad tillfredsställelse, än den, som kommer åtskilliga andra anslagsfordringar på denna hufvudtitel till del.

Beträffande sjelfva saken, har motionären endast åberopat den motion, som vid förra årets riksdag derom i Första Kammaren framlades. Denna motion var särdeles utförlig, och den utredning, densamma vid behandlingen erhöll, särskildt i Första Kammaren, synnerligen fullständig och tillfredsställande. Emellertid har utskottet — och jag finner detta icke underligt — icke velat tillstyrka bifall till motionen, då någon utredning i ämnet icke blifvit förebragt. Men för en enskild motionär är det ju alltid svårt att åstadkomma en dylik utredning, och om en sådan erfordras, bör den gifvetvis i främsta rummet komma från krigsstyrelsen. Skälen för den ifrågasatta löneförhöjningen hafva vid förra riksdagen blifvit tydligt framhållna; och jag har äfven sedan dess från många håll inhemtat, att de olägenheter, som föranledas af de synnerligen låga aflöningsförmåner, hvilka ifrågavarande personer åtnjuta, vållat vederbörande befäl ganska mycket bekymmer. Jag har sålunda fått upplysning derom, att det vid flera regementen varit svårt bland stamtrupper utvälja de bästa och pålitligaste till korporalsbefordran, emedan de icke vilja uppnå en sådan värdighet, utan så mycket som möjligt sträfva deremot. Jag har äfven hört uppgifvas, att en regementschef beklagat sig deröfver, att han måst af sina korporaler begära såsom en gunst, att de måtte vid sina beställningar qvarstå.

Jag skall emellertid icke längre uppehålla kammaren; men då jag anser denna fråga ega den allra största vikt, skall jag, med hufvudsakligt stöd af hvad som förliden riksdag i medkammaren förekom, anhålla, att Riksdagen ville, med afslag å såväl utskottets hemställan som motionen, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte låta utreda, i hvad mån förhöjning i aflöningen för det icke garnisonerade infanteriets och kavalleriets underbefäl af manskapet kan vara af behovet påkallad och derefter till nästa Riksdag aflåta det förslag i frågan, hvartill utredningen kan föranleda.

Ett bifall till en sådan skrifvelse föranleder allenast en utredning. Skulle dervid befinnas, att lönerna äro tillräckliga eller

att dessa personer ej sköta sina tjensteåligganden på sådant sätt, *Ang. aflönin-*
att någon löneförbättring bör dem tillerkännas, så antager jag, att *gen för indelta*
krigsstyrelsen icke skall framkomma med något förslag derom; *arméns korpo-*
och skall jag i så fall icke hafva något att häremot anmärka. *raller och vice*

Slutligen får jag upplysa, att ett alldeles liknande skrifvelse-
förslag redan framlagts eller kommer att framläggas i med-
kammaren.

korporaler
m. fl.
(Forts.)

Herr *Petersson* i Boestad instämde häruti.

Herr Lasse Jönsson: Då i denna fråga gjorts ett yrkande, torde det vara nödigt, att svar gifves på de anmärkningar, motionären rigtat mot utskottet. Jag vill icke inlåta mig mycket vidlyftigt derpå. Men jag tror, att, om verkligen förhållandet är sådant, som herrarne sjelfva hört uppgifvas, att sådana svårigheter förefinnas att erhålla korporaler, det väl är krigsstyrelsen i främsta rummet, som bör hafva reda på det, utan att Riksdagen behöfver säga något derom. Jag tror icke, att det kan erfordras, att Riksdagen ingår till Kongl. Maj:t med skrifvelse och omtalar, huru det är i detta afseende i landsorten. Om det säges, att någon eller några korporaler äro missnöjda, eller om det kommer bref från en squadronschef, som säger, att det varit svårt att erhålla korporaler, kunna ju dessa uppgifter vara väl grundade. Men sådana rapporter borde väl gå i officiel väg till krigsstyrelsen, så att denna får bedöma, om det är ett allmänt eller blott ett enstaka missförhållande, som här gör sig gällande.

Nu har motionären trott, att han utredt denna fråga mycket bra, och särskildt afven med hänsyn till den diskussion, som förra året förekom angående densamma i Första Kammaren, säkerligen ansett den vara fullt utredd. Men inlåter man sig på en närmare granskning, skall man finna, att han glömt en mycket vigtig faktor. Här har talats om ökning i aflöningen åt sjukvårdssoldaterna, men man har glömt trumslagarne, oaktadt den nyss omnämnde squadronschefen skrifvit, att det vore lika svårt att få hofslagare, så att talet om svårigheter härvidlag gälde lika mycket hofslagarne som sjukvårdssoldaterna. Icke kan Riksdagen på den föreliggande utredningen bygga ett beslut om skrifvelses aflåtande i den antydda rigtningen. Och hvad tjenar det då till att skrifva och framtvinga ett anslag för ifrågavarande ändamål?

Motionären har sagt, att det icke skulle blifva så farlig kostnad, allenast omkring 100,000 kronor. Nej, mine herrar, tron ej detta! Det blefve säkerligen mera. I år hafva vi visserligen ej gjort någon beräkning deraf i utskottet, men förra året verkställes en sådan. Det var då fråga endast om korporaler. Den då ifrågasatta tillökningen ansågs skola uppgå till 130,000 kronor. Nu kommer till en ökning för beställningsmännen, och detta med rätta, ty jag anser dem vara i främsta rummet i behof deraf, framför korporalerna. Dessa senare hafva, som jag sade förra året, förutom sin nummerlön, 120 kronor i lön af staten. Och så hafva de under tjenstgöring 25 öre om dagen, medan beställnings-

Ang. aflönin-
gen för indelta
arméns korpo-
raler och vice
korporaler
m. fl.
(Forts.)

männen då hade en vida mindre dagaflöning. Detta har rättats sedermera, så att alla till korporalstjänst kommenderade, gemene soldater såväl som vice korporaler, få 25 öre om dagen, de som korporalerna. Så var det ej förut. Afven för beställningsmännen har emellertid ändring gjorts, så att deras kommenderingar och besvär blifvit lindrigare.

Nog kan, som sagdt, krigsstyrelsen ordna detta, utan att Riksdagen behöfver skrifu derom. Och det skulle förefalla mig något märkvärdigt, om denna kammare skulle bifalla förslaget om skrifvelse och göra en påtryckning för att få anslagen ökade. Man har sett många gånger, att det gått lätt att få en skrifvelse till stånd, men att, då följden af skrifvelsen kommit, man funnit, att man gjort en faute, då man gjort påtryckning och derigenom framkallat kostnad. Precis så skulle det gå här. Vi komma att ångra oss, om vi nu låta en sådan skrifvelse afgå.

Det är på dessa grunder, herr talman, jag skall be att få förorda utskottets förslag. Jag yrkar bifall till detta.

Herr Andersson i Löfhult: Det finnes nog icke något hopp, att denna motion kan vinna kammarens bifall. Det tror jag visst icke. Med hänsyn till utskottets ställning dertill är det nog icke många, som äro villiga att rösta för densamma. Men då det kommit fram ett nytt förslag, om aflåtande af skrifvelse med begäran om närmare utredning för vinnande af större klarhet i saken, vill jag gerna vara med derom.

Jag känner förhållandena inom Kronobergs regemente, och der finnas många korporaler, som begära afsked från denna sin tjänst, äfvensom vice korporaler, som icke vilja taga emot denna utnämning, utan hellre vilja gå som simpla soldater. Detta kan icke vara nyttigt för vår armé. Jag tror icke, att man då bör knussla på detta lilla anslag, som blott gäller 50 öre om dagen, då de äro utkommenderade. Jag anser detta också vara mera rättvist än att höja deras löner i klump, ty en del soldater, som icke äro vice korporaler, men ändå kommenderas till korporalstjänst, behöfva äfven denna lilla tillökning.

Jag vill därför på det lifligaste ansluta mig till herr Thestrups förslag och anhåller om bifall till den af honom föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t.

Herr Pehrson i Törneryd: Hvad motionären anført i sin motion och hvad han i dag i kammaren låtit oss höra, synes mig hafva blifvit till fullo bemött af herr Lasse Jönsson. Jag skall därför förbigå den sidan af saken och blott be att få anmärka några ord i anledning af det förslag om en skrifvelse, som här framkommit.

Ingen lärar väl föreställa sig, att denna skrifvelse, om den beslutes, skall hafva till effekt att åstadkomma högre dagaflöning endast för de i motionen omnämnda korporaler, vice korporaler och till korporalstjänst kommenderade soldater vid det icke garnisonerade infanteriet och vid det icke garnisonerade kavalleriet.

Jag är öfvertygad, att det fins många andra grupper, som skola klaga lika högt som dessa korporaler öfver för låg dagaflöning, och jag är derjemte öfvertygad, att, derest en skrifvelse afgår till Kongl. Maj:t, och denna skulle föranleda till någon åtgärd, Kongl. Maj:t icke läser underlåta att, på samma gång för Riksdagen framlägges förslag om den förhöjda dagaflöning, som nu är i fråga, tillika föreslå en förhöjning af dagaflöningen för en större del af underofficerscorpsen.

Ang. aflönin-
gen för indelta
arméns korpo-
raler och vice
korporaler
m. fl.

(Forts.)

Jag anser verkligen, att våra försvarsutgifter redan äro tillräckligt höga, och jag får säga, att det för mig kom oväntadt, att så många röster i denna kammare skulle höja sig för en ytterligare ökning af dessa utgifter. Minst trodde jag, att de skulle komma från denna kammare, i synnerhet under de nu rådande tiderna.

Då det af dessa i korthet anförda skäl framgår, att jag icke kan vara med om det framställda skrifvelseförslaget, ber jag att få yrka afslag å detsamma och bifall till utskottets förslag.

Herr Nordström: Med anledning af herr Jönssons i Sandby yttrande om summorna, ber jag att få påpeka, att i fjolårets förslag begärdes 75 öre för korporaler och 60 öre för vice korporaler. Det hade till resultat den summa, som herr Jönsson nämnde. Men jag och mina medmotionärer hafva icke begärt mer än 50 öre om dagen, och det förändrar saken något.

Till svar på herr Pehrsons i Törneryd anförande ber jag få upplysa, att det skrifvelseförslag, som herr Thestrup framlade, handlade endast om underbefäl och manskap. Äfven detta torde förändra saken. Om en sådan skrifvelse afgår, så hafva vederbörande icke med andra att göra än dem, hvarom skrifvelsen handlar. Således tror jag icke, att denna anmärkning är befogad. Och hvad angår det närvarande betrycket, särskildt hvad jordbruksnäringen vidkommer, så blir det nog rust- och rotehållare, som i sista ändan få betala krigsomkostnaderna, och därför borde just detta vara en särskild anledning att genom dagaflöningens höjande i någon mån lätta rotebondens redan förut hårdt belastade skuldror.

Herr Walter: Vid de föregående riksdagar, denna fråga varit före, har det visats, att på detta område stora missförhållanden ega rum. Det har ådagalagts, att svårighet möter att få lämpliga korporaler, i det att de, som lämpa sig för denna befattning, söka undandraga sig att blifva befordrade. Detta tyder på, att något måste göras; och då, såvidt jag kunnat förstå, inga talande skäl förebragts eller något bevis åstadkommits derom, att dessa missförhållanden icke skulle förefinnas, så ber jag att få instämma i herr Thestrups yrkande.

Herr Nordin i Hammerdal förklarade sig instämma med herr Walter.

Ang. aflönin-
gen för indelta
arméns korpo-
raler och vice
korporaler
m. fl.
(Forts.)

Herr Alsterlund: Jag anser mig i den ställning, som jag har såsom chef för ett regemente, böra uttala mig något i denna fråga.

Jag vill då till en början vitsorda hvad herr Jönsson i Sandby anført beträffande våra sjukvårdssoldater eller de s. k. beställningsmännen. Det är så, att Kongl. Maj:t vidtagit sådana åtgärder, att deras tjänstgöring blifvit nedbringad till den minsta möjliga, men det oakadt är nog, en skäligen höjning af deras dagaflöning önskelig. Hvad åter det vidkommer att erhålla lämpliga ämnen till korporaler, är min erfarenhet den, att svårigheter härför oftast möta; ty de dugligaste soldaterna vilja icke blifva befordrade till vice korporaler och korporaler, därför att de anse det vara för sig ekonomiskt ofördelaktigt. Då emellertid korporalsbefattningarna äro mycket viktiga befattningar inom armén, så ligger stor vikt uppå att erhålla dugliga korporaler. De lefva tillsammans med de värnpliktige och soldaterna; deras hållning, uppförande och fasthet i karakteren utöfva just till följd af detta nära umgänge utan tvifvel ett mycket stort inflytande på de unga värnpliktiga soldaterna.

Af dessa skäl vill jag uttala mina varma sympatier för den motion, som blifvit väckt af herr Nordström. Men då utskottet enhälligt afstyrkt motionen, finner jag det vara gagnlöst yrka bifall till densamma, och därför skall jag förena mig med herr Thestrup i hans yrkande om en skrifvelse till Kongl. Maj:t i frågan.

Herr Andersson i Backgården: Jag anser, att rättvisa och billighet fordra, att dessa korporaler och beställningsmän få åtnjuta en större dagaflöning såsom ersättning för den ökade tjänstgöring, de fått genom det nya härordningsförslaget. Jag vet och kan konstatera, att det i min hemort visat sig, att korporalerna icke finna det med sin fördel förenligt att kvarstå vid sina befattningar, och därför tror jag, att det torde blifva svårt för vederbörande att kunna såsom hittills besätta dessa befattningar med de bästa och dugligaste soldaterna. Jag anser det därför både klokt och välbetänt att tillerkänna en sådan högre dagaflöning af 50 öre till såväl korporalerna som sjukvårdssoldaterna, som nu hvarken hafva lön eller dagaflöning, och jag skall af dessa skäl förena mig med herr Thestrup i hans yrkande om en skrifvelse, i förhoppning, att Kongl. Maj:t skall finna sig föranlåten att återkomma med frågan till Riksdagen, och att den då skall vinna Riksdagens bifall.

Herr Jonsson i Hof: Jag kan icke neka till att det förefaller mig egendomligt att redan nu, knappt två år efter det den förbättrade härordningen antogs af urtima Riksdagen, enskilda ledamöter inom Riksdagen anse sig förpliktade att söka förbättra denna härordning. De gå ut derifrån, att man icke kan få tillräckligt underbefäl bland det manskap, som tjänstgör såsom ledare för beväringen, och att icke krigsstyrelsen sjelf skulle kunna uppmärksamma detta behof och söka få det afhjelpat.

Det synes mig dock något eget, att man har så litet förtroende till vår krigsminister, att man skall gå honom i förväg och icke vänta, tills han för Riksdagen framlägger ett förslag att afhjelpa detta nödvändiga behof. Jag tycker att det är underligt, att man skall börja lappa på detta förslag redan innan det blifvit infördt, och jag anser, att detta är i hög grad nedsättande för förslaget samt på visst sätt äfven nedsättande för den person, som framlagt det för Riksdagen. Derför är det nog klokast, att kammaren bifaller utskottets förslag, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Ang. aflönin-
gen för indelta
arméns korp-
oraler och vice
korporaler
m. fl.
(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar *Göransson* och *Larsson* från Upsala.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkan- dena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställanden under nu föredragna momenten a) af punkterna 2 och 3, och *dels* på afslag å nämnda hemställanden och bifall i stället till det af herr Thestrup under öfverläggningen framställda förslag, och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Nordström begärde likväl votering, hvilken ock företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt under mom. a) i andra och tredje punkterna af förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets nämnda hemställanden, bifallit det af herr Thestrup under öfverläggningen framställda förslag.

Omröstningen utföll med 134 ja mot 66 nej; och hade alltså kammaren beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Mom. b) och c) af punkten 2 äfvensom mom. b) af punkten 3.

Biföllos.

Punkterna 4 och 5.

Biföllos jemväl.

Punkten 6.

Mom. a).

Biföllos.

Ang. anslaget
till fält-
artilleriet på
fastlandet.

Under mom. b) hemställde utskottet, att Riksdagen, under förutsättning af bifall till hvad utskottet under efterföljande punkterna 7:o och 13:o föreslagit, måtte dels bemyndiga Kongl. Maj:t att så ändra gällande stater för de sex fältartilleriregementena, att derur uteslutes det för närvarande deri uppförda arfvode å 800 kronor till en informationsofficer, och att samtidigt arfvodet till den återstående informationsofficern ökas till 500 kronor, dels ock minska förevarande anslag med 4,200 kronor.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *Lasse Jönsson* och *Danielson* hvilka hemställt: att, under förutsättning af bifall till hvad utskottet under efterföljande punkterna 7:o och 13:o föreslagit, Kongl. Maj:ts framställning om den förändring af gällande stater för de sex fältartilleriregementena, att derur uteslutes det för närvarande deri uppförda arfvode å 800 kronor till en informationsofficer och att samtidigt arfvodet till den återstående informationsofficern ökas till 500 kronor, samt om att, i samband dermed, förevarande anslag må minskas med 4,200 kronor, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr *Lasse Jönsson*: Jag har reserverat mig vid denna punkt, på den grund att jag fruktar, att den ifrågasatta skjutskolan i en framtid kommer att medföra ännu större kostnader, än som nu visats. Jag tror nemligen, att, då det för skjutöfnin-garne måste utkommenderas manskap, hästar och kanoner, detta anslag på 8,200 kronor icke kommer att blifva tillräckligt. Vi reserveranter hafva trott, att det anslag på 18,100 kronor, som hit-tills utgått till artilleriets skjutskolor, skulle vara tillräckligt äfven för beredande af den skjutundervisning för subalternofficerare, som nu ifrågasättes. Om det varit fråga om att förhöja anslaget till de nuvarande skjutskolorna för att derigenom öka skjutöfnin-garne, hade det kunnat vara något skäl för bifall, men ej nu, då det är fråga om att anordna en alldeles ny skjutskola för endast officerare.

Då jag emellertid icke har mycket hopp om att reservationen skall antagas, har jag, herr talman, för närvarande intet yrkande att göra.

Herr *Kihlberg*: Jag har icke kunnat finna något skäl, hvar-för utskottet skulle motsätta sig Kongl. Maj:ts förslag i förevarande punkt. Här är det ju icke fråga om att bevilja några ytterligare medel. Det är ju endast fråga om att på ett bättre sätt använda medel, som förut beviljats.

Kongl. Maj:ts proposition grundar sig derpå, att studieplanen för artilleri- och ingenjörhögskolan har blifvit förändrad, och för-ändrad på så sätt, att undervisningen kommer att blifva mera praktisk, än den nu är. Derigenom kommer undervisningsskyldig-heten för artilleriets informationskaptener att inskränka sig till en obetydlighet, i följd hvaraf de arfvoden på 800 kronor, som de nu

åtnjuta, blifva öfverflödiga. Deras hufvudsakliga undervisnings-skyldighet har hittills bestått i att meddela undervisning i matematik och mekanik vid fältartilleriregementenas undervisningsanstalter. Denna undervisning skall nu efter den nya studieplanen öfverflyttas på artilleri- och ingenjörhögskolan, så att informations-kaptenernas undervisningsskyldighet då hufvudsakligen kommer att inskränka sig till att anställa kompletteringsexamen med sådana officersaspiranter, som icke vid afgangsexamen från högre allmänt läroverk erhållit så högt betyg i matematik, som erfordras för att vinna anställning vid artilleriet. Kongl. Maj:t föreslår nu, att de nuvarande informationslöjtnanterna vid artilleriet skulle, mot ett arfvode af 100 kronor, anställa denna kompletterings-examen, och att den besparing utaf 4,100 kronor, som häraf blefve en följd, skulle användas till att, i sammanhang med den teoretiska kursen för artilleriofficerarne, hvartannat år anordna en skjutskola. Denna skjutskola skulle sammankallas en tid af fyra veckor, och kostnaden för hvarje skola skulle gå till omkring 8,000 kronor. Således skulle det nu ifrågasatta anslaget dertill blifva tillräckligt. Afven för den, som ej är militär, förefaller en sådan anordning ändamålsenlig. Nu är förhållandet, att subalternofficerarne vid artilleriet icke komma i tur att få en sådan praktisk öfning i skjutning, som här är i fråga, förrän de varit officerare omkring 15 å 20 år. Då man vet, hvilken betydelse fältartilleriet har i krig, och hvilket ofantligt viktigt och dyrbart vapen det är, då bör man också kunna inse nödvändigheten af att de officerare, som skola sköta detta vapen, erhålla icke allenast en stor teoretisk skicklighet, utan äfven praktisk öfning i att använda det.

När sålunda den brist i undervisningen, som hittills förefunnits, kan utan ökade kostnader afhjelpas, kan jag för min del ej annat än erkänna, att Kongl. Maj:ts förevarande förslag afser en förbättrad anordning i artilleriofficerarnes utbildning. Att motsätta sig en sådan, kan jag icke vara med om, utan ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Liljenroth: Den ifrågavarande punkten är visserligen tillstyrkt af statsutskottet, men tvenne reservanter hafva funnit det mindre lämpligt att under öfvergångstiden till den nya härordningen göra sådana förändringar i anslagen, att man använder dem till andra ändamål, än hvartill de blifvit afsedda. Nu är dock förhållandet här, att, ehuru detta anslag på 4,200 kr. skulle öfverföras från en titel till ett par andra, ändamålet med det-samma dock är alldeles lika: bekostandet af de yngre artilleriofficerarnes utbildning.

Artilleritekniken har på senare tider undergått mycket stora förändringar, och konsten att leda artilleriets eld har blifvit ganska svår. Det är icke nog med, att man skaffar sig de teoretiska insigterna härför, man måste äfven för att kunna sköta den väl hafva en vidsträckt praktisk öfning. Nu har visserligen artilleriet skjutskolor hvarje år, der sådana öfningar bibringas artilleriofficerare, men dessa skolor äro af ganska ringa utsträckning. För

*Ang. anslaget
till fält-
artilleriet på
fastlandet.
(Forts.)*

att deltaga i öfningarne der, kan det ärligen icke sändas mer än en, högst två officerare från hvarje artilleriregemente. Det blir således endast en gång under hela sin tjenstetid en artilleriofficer kan få deltaga i skolans öfningar, och det blir först vid äldre år, då han hunnit till kaptenegraden. De öfningar i skarpskjutning, som officerarne få vid de särskilda regementena, äro af så ringa omfattning, att battericheferna sjelfva väl behöfva all den öfning de kunna få deri. Den yngre officeren får således sällan eller aldrig deltaga i skjutskolornas öfningar.

Nu är förhållandet sådant, att tillgången på officerare vid artilleriet är så ringa, att, i händelse af mobilisering, det endast finnes en kapten vid hvarje batteri. Om då af någon anledning denne skulle blifva förhindrad, öfvergår befälet från honom till en af hans subalternofficerare. Då är det ju viktigt, att också dessa officerare ega förmåga att leda ett batteris eld. Jag anser därför för min del, att det är ganska angeläget, att de yngre artilleriofficerarnes praktiska öfningar, hvilka förut kanske legat något under för de teoretiska studierna, mer än hittills tillgodoses. Och jag tror att detta kommer att ske på ett riktigt och godt sätt, om med artilleri- och ingenjörhögskolans öfningar förbindes just en skjutskola, der de unga officerarne kunna få lära det viktigaste.

Sålunda, då icke något särskildt anslag behöfves, och skolan icke kommer att få större utsträckning, än det nu ifrågasatta anslaget till densamma medgifver, samt då dessutom vapnet genom denna anordning skulle blifva betydligt bättre tillgodosedt än genom den nuvarande anordningen, får jag för min del tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Danielson: Herr talman, mine herrar! Då äfven jag ansett mig böra reservera mig i denna punkt, skall jag anhålla att få säga några ord.

Jag tror verkligen icke, att denna fråga föreligger så klar, som det här framhållits. Ty, om herrarne se efter i den kongl. propositionen, föreligger intet förslag till stat. Man vet icke, huru dessa medel skola användas, och man vet icke heller, om de äro tillräckliga. Härom har Kongl. Maj:t icke sagt ett ord. I sådana fall, der man framkommer med nya framställningar, är det vanligt, att det åtminstone framlägges en stat, som visar huru anslaget skall fördelas. Det finnes, såsom sagdt, ingenting omnämndt derom. Detta har för mig varit hufvudskälet, hvarför jag icke ansett det lämpligt att nu bifalla Kongl. Maj:ts framställning.

Vidare tror jag, att denna skjutskola kan komma att draga med sig kostnader, som kunna uppgå till långt högre belopp, än hvad kammaren nu kan föreställa sig. Här har framhållits, att man icke skall anslå något till militärlyx. Men hvem vet, om icke detta är första steget härtill. Jag kan icke inse, hvarför ej de blifvande battericheferna kunna öfvas på samma sätt som förut. Jag förstår icke, hvarför de skola samlas på detta sätt och hafva hästar och manskap med sig. Ty inte tro väl herrarne, att officerarne sjelfva stå och rigta kanonerna och sköta de arbeten, som

behöfva göras i detta fall. De komma nog att hafva särskildt manskap härtill. Det är därför, som jag är rädd för, att denna skjutskola skall växa ut till något annat, än hvad här framhållits.

*Ang. anslaget
till fält-
artilleriet på
fastlandet.
(Forts.)*

Man har nu sagt, att de medel, om hvilka här är fråga, nemligen informationsofficersarfvodena, skulle få en bättre användning, om Kongl. Maj:ts förslag bifölles. Det må vara sant. Men Kongl. Maj:t borde väl hafva insett detta redan 1892, då staten för fältartilleriet uppgjordes; ty redan då kunde man ju veta, att under nuvarande förhållanden en artilleriofficer ej kan påräkna att kommanderas till fältartilleriets skjutskola förr än efter omkring 20 års tjenstetid. Jag tycker, att det är olämpligt, att nu under öfvergången till den af urtima riksdagen beslutade härordningen förändringar vidtagas i de fastställda staterna för armén, och därför har jag icke kunnat vara med om den här föreslagna ändringen. Det har redan förut under diskussionen om en föregående punkt blifvit sagdt, att man icke nu bör lappa på eller ändra de fastställda staterna; och har man den åsigten, bör man väl fasthålla den äfven här.

Finner nu Kongl. Maj:t, att de ifrågavarande medlen icke äro vidare behöfliga, så kan ju Kongl. Maj:t göra besparingar. Det skulle väl icke vara så farligt, om det kunde sparas litet på 4:de hufvudtiteln också. Ty att vi genast, så snart något kan sparas, skulle vara färdiga att inrätta en sådan skjutskola, som den föreslagna, det tycker jag ej är rätt. Jag har därför både på afdelningen och i utskottet varit af den uppfattningen, att man borde afböja förslaget, så länge öfvergångstiden varar. Denna uppfattning vidhåller jag fortfarande och tror sålunda, att kammaren bör afslå förslaget, till dess en närmare utredning åstadkommes.

På grund af dessa skäl ber jag att få yrka bifall till reservationen i denna punkt.

Häruti instämde herr *Larsson* i Berga.

Ordet lemnades härefter till chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet *Christerson*, som yttrade: I afseende på den nu föreliggande frågan vill jag endast tillägga ett par ord till det, som blifvit sagdt af en föregående ärad talare, herr *Liljenroth*. De skäl, han framlagt, synas mig vara tillräckligt talande, för att hvar och en, som icke har någon förutfattad motvilja mot Kongl. Maj:ts förslag, skall bifalla detsamma.

Hvad beträffar herr *Danielsons* fruktan för militärlyx, kan jag icke förstå, att det föreliggande förslaget kan gifva honom någon anledning dertill. Ty då det ju är fråga om upprättandet af en subalternofficerssskjutskola såsom en del af undervisningen för den unge artilleriofficieren, komma ju penningarne att användas för alldeles samma ändamål som hittills, nemligen för undervisningen. Man endast öfverflyttar en del af densamma från den teoretiska till den praktiska sidan.

Med anledning af den anmärkningen, att ingen stat för den ifrågavarande skolan framlagts, vill jag nämna, att det naturligt-

Ang. anslaget
till fält-
artilleriet på
fastlandet.
(Forts.)

vis varit mycket svårt för Kongl. Maj:t att nu kunna framlägga en sådan, emedan omkostnaderna för dessa skjutöfningar äro beroende af en mängd faktorer, som ej på förhand kunna bestämmas. Jag skulle därför vilja likna detta anslag vid det så kallade öfningsanslaget för sjöförsvaret; och användningssättet för båda får väl blifva lika. Man erhåller en fix summa och sedan får man ställa öfningarne derefter; man får så att säga rätta mun efter matsäcken. Följaktligen får man gå till väga på det sättet; att sedan man gjort besparingar i 2 år och sålunda fått summan till 8,200 kr., gör man upp en plan för öfningarne och utsträcker dessa sedan till så många subalternofficerare, som penningarne medgifva. Riksdagens revisorer bli ju alltid sedan i tillfälle att se efter, huru medlen blifvit använda. Ej heller tror jag, att man behöfver frukta för någon framtida utvidgning af den föreslagna anordningen, då det ju ligger i Riksdagens hand att härom bestämma. Ty skulle Kongl. Maj:t komma och begära mera penningar för detta ändamål, måste ju alltid Riksdagen derom höras och blir i tillfälle att då fatta sitt beslut.

Då, såsom nu är förhållandet, endast ett fåtal artilleriofficerare blifva i tillfälle att erhålla öfning i att leda ett batteris eld; och då man ju alltid måste förutsätta, att under strid, hvarvid, till följd af den nu så betydligt utsträckta infanterielden, personalen vid artilleriet är mer exponerad än förr, och det således lätt kan komma att inträffa, att en yngre officer får rycka upp i batterichefens ställe, tycker jag det är många skäl, som tala för, att man bör göra allt för att öka den rent praktiska utbildningen vid detta vapen, äfven för subalternofficeren. Jag hemställer därför, om icke kammaren skulle finna det lämpligt att godkänna statsutskottets förslag.

Vidare anförde:

Herr Persson i Tällberg: Jag skall inskränka mig till att i korthet instämma med herr Danielson. Derjemte skall jag be att få fästa uppmärksamheten uppå, att det här dock är fråga om inrättandet af en ny institution, som en gång af Riksdagen väl fastställd och godkänd utan tvifvel kommer att kräfvat summor, hvilkas belopp det är svårt att nu beräkna. Man kan ju visserligen säga, att Riksdagen har i sin magt att bestämma rörande dessa belopp; men jag tror, att vi ej hafva så liten erfarenhet om, huru det brukar gå i dylika fall.

Om denna skjutskola verkligen skall få den betydelse, som man vill tillägga den, fruktar jag dessutom, att man får göra betydliga utvidgningar i afseende på densamma. Ty jag undrar storligen, om det kan vara möjligt, att på så kort tid som 4 veckor hvartannat år den skicklighet och färdighet skall kunna ernås, om hvilken här så vackert talas.

På grund af dessa och andra skäl, som här förut blifvit anförda, skall jag be att få yrka bifall till reservanternas förslag i denna punkt.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Då detta ärende behandlades i utskottet, framkom samma förslag, som reservanterna nu framställt, ehuru utskottet icke fann skäl att antaga detsamma. För min del ansåg jag icke heller detta förslag vara acceptabelt gent emot Kongl. Maj:ts förslag, då jag tror detta senare hafva många företräden. Det har här redan blifvit visadt, huru viktigt det är, att de yngre artilleriofficerarne sättas i tillfälle att utbilda sig i att leda ett batteris eld, i fall chefen skulle falla undan, hvilket ju under strid lätt kan tänkas. Jag anser det därför alldeles nödvändigt, att de yngre officerarne få undervisning häri. Och då dertill kommer, att denna undervisning kan beredas dem utan någon ökning i anslaget till fältartilleriet, förefaller det mig märkvärdigt, om statsutskottets hemställan i denna punkt skulle afslås.

*Ang. anslaget
till fält-
artilleriet på
fastlandet.
(Forts.)*

Det har här blifvit sagdt, att Kongl. Maj:t skulle kunna göra besparingar af dessa arfvoden. Men så tror jag ändock icke kommer att ske, äfven om reservanternas förslag bifalles. Jag tror nemligen, att i sådan händelse de 4.200 kronorna, om hvilka här är fråga, komma att fortfarande utgå till informationskaptenerna såsom förut. De få väl fortfarande hafva den gamla skyldigheten qvar att förrätta kompletteringsexamen i matematik med officersaspiranter, och på samma gång behålla de ifrågavarande arfvodena, som ju i stället så lämpligt skulle kunna användas för den föreslagna skjutskolan.

Hvad för öfrigt beträffar den anmärkningen, att det skulle blifva så dyrt till följd af de långa transporterna af manskap, kanoner och hästar, kan jag icke förstå, att så skulle blifva fallet. Ty vi hafva ju förut regementsmöten, och jag förmodar då, att chefen för landtförsvarsdepartementet skall föranstalta så, att den föreslagna skjutskolan ställes i samband med de ordinarie mötena, hvarigenom man ju slipper alla särskilda transporter. Man skulle kunna jemföra denna skjutskola med infanteriskjutskolan på Rosersberg; och jag tror verkligen, att den förra skulle vara lika viktig och nyttig för artilleriofficerarne, som den senare är för infanteriofficerare. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Palme: Jag vill för visso mer än de fleste påyrka nyttiga besparingar på denna hufvudtitel, men hvad specielt den nu föreliggande frågan beträffar, så ber jag få säga, att jag såsom gammal artilleriofficer allt för länge känt bristen deraf, att icke särskildt denna del af artilleriets utveckling, hvarom nu är fråga, varit tillgodosedd. Jag vill såsom min åsigt uttala, att rörande få anslag på fjerde hufvudtiteln föreligger ett mindre offrande åt militärlyxen, än just i detta förslag till en skjutskola för artilleriofficerare.

Jag anhåller därför att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kamraren utskottets hemställan.

Punkterna 7—14.

Biföllos.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölles, och lades utskottets i denna punkt gjorda anmälan till handlingarne.

Punkten 16.

Bifölles.

Punkten 17.

Lades till handlingarne.

Punkten 18.

*Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1896 bevilja 895,300 kronor för anskaffning af nya eldhandvapen åt armén.

Uti en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 14) hade herr friherre *Klinckowström* af sparsamhetsskäl yrkat, att berörda extra anslag måtte beviljas endast till dess halfva belopp.

Utskottet hemställde:

att Riksdagen, med afslag å friherre *Klinckowströms* motion i denna del, måtte på extra stat för år 1896 anvisa 895,300 kronor för anskaffning af nya eldhandvapen åt armén.

Häremot hade i afgifven reservation herrar *A. Persson* i Mörrarp, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *P. Pehrson* i Törneryd, *C. Persson* i Stallerhult, *P. Holm*, *Lasse Jönsson*, *N. Petersson* i Runtorp, *A. P. Danielson*, *O. Jonsson* i Hof, *K. A. Kihlberg*, *G. Sälling* och *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra hemställt:

“a) att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen, för anskaffning af karbiner med repetermekanism och af liten kaliber äfvensom för förändring af ammunitionsfabriken, på extra stat för år 1896 anvisar 306,800 kronor; samt

b) att friherre *Klinckowströms* omförmälda motion i denna del må anses härigenom besvarad.”

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr friherre Lagerbring: Herr grefve och talman, mine herrar! Att inom denna kammare uppträda och tala för ett högre anslag än det kammarens egna ledamöter af statsutskottet tillstyrkt är, som bekant, en föga tacksam uppgift, och den som försöker sig derpå kan väl också på förhand vara temligen säker om att misslyckas. Det oaktadt kan jag icke underlåta att i den nu föreliggande frågan uttala en annan åsigt än den, som fått ett uttryck i den reservation, som afgifvits af utskottets samtliga ledamöter från denna kammare.

Ang. anslag till anskaffning af nya eldhandvapen.
(Forts.)

Kongl. Maj:t har begärt ett anslag till 10,000 karbiner och dessutom 372,000 kr. för att sätta Eskilstuna gevärsfaktori i stånd att öfvertaga tillverkningen af dessa vapen. Reservanterna vilja gifva anslag till 5,000 karbiner och anse dessutom, att dessa vapen böra tillverkas i utlandet. Hvad är då meningen dermed? Naturligtvis att åstadkomma sparsamhet. Men är det också en klok användning af statens medel detta? För hvarje karbin, som tillverkas i utlandet, stiger kostnaden med 8 kr., hvilket för de återstående 15,000 karbinerna gör 120,000 kr., hvartill kommer, att hela anskaffningskostnaden för de återstående karbinerna, hvilken uppgår till ungefär 900,000 kr., komme utländska verkstäder till godo. Står detta i öfverensstämmelse med de vackra läror, som vi hörde härom dagen, att man skall hufvudsakligen använda svenska varor och att man skall i första hand gynna den svenska industrien? För visso icke, mine herrar.

Men, invändes det, må så vara att karbinerna blifva dyrare, om de tillverkas i utlandet, man vinner ändock den summa, som skulle åtgå för förändringen af Eskilstuna gevärsfaktoris verkstäder. Detta är sant under den förutsättningen, att svenska Riksdagen verkligen allt framgent vill afvisa det enligt min tanke allt mer oafvisliga krafvet på en tidsenlig beväpning för vår liniearmé. De 100,000 ändrade remingtongevären äro goda och bra vapen för andra uppådet och för landstormen, för hvilka de äfven enligt den ursprungliga planen voro afsedda. Men vår liniearmé behöfver ett tidsenligare vapen, om den icke skall vara allt för illa situerad i jämförelse med andra länders linietrupper. Är det åter Riksdagens mening att ställa vår armé på den af mig antydda ståndpunkten, då får jag säga, att man går till väga på underligt sätt i detta land. Man tvekar icke att gifva de värnpliktige den högsta dagaflöning för den minsta utbildningstid, som i något land förekommer, och man sätter dessutom in pengar för dem på sparbanken, men man förvägrar dem tidsenliga vapen. Blefve vi interPELLerade af en utlänning, som till oss ställer den frågan: "Ni i Sverige, hvars armé har så ringa utbildning, Ni gifva väl dem en utmärkt beväpning", så måste vi svara: "Nej, gevär hafva vi icke råd att gifva dem, men vi hafva gifvit dem postsparbanksböcker i stället". Det är möjligt, att denna omtanke om de unges ekonomi kan ingifva en viss respekt hos våra eventuella motståndare; men den respekt, som ett tidsenligt gevär ingifver, förefaller mig dock under krigsförhållanden vara af större värde.

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

Men, säger man, det må nu så vara, man kan ju tillverka gevär här inom Sverige, utan att staten har ett gevärsfaktori. Ja, detta är nog riktigt, det kan man göra; och vill man forcera anskaffandet af vapen, så är det nog sannolikt, att man måste vända sig äfven till enskilda verkstäder. Men har man icke ett statens gevärsfaktori, som reglerar priset, då, mine herrar, är det gifvet, att vi skola få se på kostnader, som vida öfverstiga hvad som nu är ifrågasatt. Så går man till väga i Ryssland. Der sker tillverkningen vid enskilda faktorer, och egarne af dem blifva på få år mångmillionärer. Och af handlingarna, som medfölja utskottets betänkande, ser man, att i Spanien kostnaderna stigit med mer än 12 kr. vid tillverkningen i enskilda faktorer. Det synes äfven, att priset för karbiner, som tillverkas i utlandet, går upp till 8 kr. mer, än då tillverkningen sker inom landet vid statens faktori.

En annan invändning hafva äfven reservanterna inom denna kammare gjort: "man behöfver icke besluta sig nu, man kan besinna sig". Jo, man måste besluta sig nu. Ty beviljas icke detta anslag, så måste man redan under detta år afskeda en större del af de fast anställda arbetarne i Eskilstuna och vid ingången af år 1896 äfven de öfriga, som icke behöfvas för reparationer. Det är således nödvändigt, att beslutet fattas nu. Pruta mycket hellre, mine herrar, på anslaget till karbiner, men döda icke Eskilstuna gevärsfaktori!

Till slut ett exempel, som visar, hvad roll beväpningen spelar. Det pågår, som herrarne veta, ett stort krig mellan två stater i det fjerran Östern. Vi hafva derunder fått bevittna, huru den mindre staten med sin väl organiserade armé slagit sin jettelike motståndare till marken. En af orsakerna härtill har varit beväpningen. Den japanska armén är utrustad med temligen moderna repetergevär. Kineserna deremot hafva åtskilliga föråldrade gevärsmodeller; och hvad kinesernas milis beträffar, så lär, om man får tro tidningarnas uppgifter, dess förnämsta utrustning vara en solfjäder och ett paraply.

Det förefaller mig, som om uppfattningen på åtskilliga håll inom vårt land om hvad som kräfves för en armés utrustning äfven vore, om uttrycket tillåtes mig, något "kinesisk". Jag hoppas dock, att denna uppfattning så småningom öfvergår till att blifva mera europeisk.

Det vore nog mycket att tillägga i denna fråga; men jag vill icke trötta herrarne. Vi gå kanske om en stund och votera om detta anslag, och voteringspropositionen kommer väl då att efter det sedvanliga förslaget lyda ungefär så: "Den, som bifaller reservanternas förslag, röstar ja; den det ej vill" etc. Men den verkliga innebörden af denna voteringsproposition låter så: "Den, som vill, att vår liniearmé fortfarande på grund af bristande beväpning skall vara oförmögen att fylla den uppgift, landet af densamma fordrar, röstar ja; den det ej vill, röstar nej".

Hvar och en bestämmer naturligtvis sitt votum såsom honom bäst synes, och mina ord ha säkerligen förklingat temligen ohörda.

Men för min del ber jag, herr grefve och talman, att få på det allra kraftigaste yrka bifall till statsutskottets förslag.

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Odhner, Höglund, Svanberg, Ramstedt, Petri, Lilliehöök, Thestrup* och *Alsterlund*.

Herr Danielson: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag tror att jag icke går för långt, då jag säger, att kammaren må vara öfvertygad, att samtliga reservanter från denna kammare hafva sett denna fråga så allvarligt som möjligt och icke på något sätt velat underskatta betydelsen af densamma. Men på samma gång tror jag, att herrarne skola gifva oss rätt deri, att man bör hafva denna fråga fullt utredd; och det är hvad som saknas här. Jag hemställer, huruvida det är lämpligt att nu fatta beslut i en fråga, som afser så betydliga utgifter, då man icke har någon utredning. Angående dessa 300,000 kronor, som skola användas till ombyggnader eller ändrade maskiner och verktyg vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori, är icke det ringaste antydt, huru de skola användas. Dessutom föreligger den upplysningen, att denna verkstad hela år 1895 och minst tre månader in på 1896 har sysselsättning med att göra fullt färdiga de gevär, som skola ändras från 1867 till 1889 års modell. Således kan det väl icke komma i fråga, att några arbetare skola afskedas under år 1895 och icke heller under de första tre månaderna af 1896. Om det nu göres en utredning under detta år, och Kongl. Maj:t kommer till nästa Riksdag med en framställning och Riksdagen då fattar beslut i frågan, så är det väl icke omöjligt för Kongl. Maj:t att förskjuta de medel, som behöfvas till dess. Men innan man får denna utredning, tror jag icke, att det är välbetänkt att fatta beslut om frågan i hela dess vidd.

Det har af den föregående ärade talaren yttrats, att vi icke skola köpa för mycket i utlandet. Och detta är också hvad reservanterna vilja. De följa helt och hållet samma tankegång som den ärade talaren. Ty vi vilja icke köpa mer än 5,000 karbiner eller nätt och jemnt så mycket, att denna patenträtt är betryggad och att vi inom landet få tillverka vapen efter Mausers gevärsmodell. Om vi beställa 5,000 karbiner, skulle rätten att få tillverka sådana inom eget land vara oss erkänd, och det är detta, som gjort att vi gått till 5,000. Men stannade vi vid ingenting, så skulle denna rätt förfalla. Visserligen har flottan så att säga ingått bolag med 2,000 karbiner för dess räkning af 1894 års beställning. Derigenom omfattar den 7,000 karbiner, men icke 10,000. Men till denna siffra skulle vi komma genom detta förslag. Jag tror därför, att detta förslag är välbetänkt. Ty 8 kronor för hvarje vapen är ju ej så obetydligt, och därför bör man icke köpa mera än som behöfves, utan söka att förvara arbetet åt våra inhemska arbetare. Derpå går reservanternas framställning ut.

Jag försäkrar den ärade talaren, att vi äro lika varmt intresserade af att vår armé skall få tidsenliga vapen som han. Men jag hemställer till honom, om han glömt, att Kongl. Maj:t

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

säger, att det skall vara en öfvergångstid af tolf år. Vi hafva trott, att inom tolf år kan det ske, äfven om vi göra ett uppskof, på sätt vi föreslagit. Och då hafva vi icke gått ifrån tankegången i Kongl. Maj:ts förslag, utan följt den. Han har trott, att under dessa tolf år kunna dessa vapen blifva färdiga. Men innan beslut fattas om hela frågan är nödigt att vi få en utredning, om det arbetet bör ske vid enskilda verkstäder eller vid statens. Detta är hvad vi vilja. Om uppskofvet sker, såsom reservanternas föreslagit, är jag öfvertygad att denna fråga skall lyckligen lösas. Ty då få vi nästa år se, huru det kan ställa sig med prisen vid enskilda verkstäder och vid statens. Då och först då föreligger frågan i sådant skick, att man bör fatta sitt beslut. Att innan dess skrida in på områden, der det gäller $7\frac{1}{2}$ millioner, är ju icke skäl.

Jag tror sålunda, att reservanternas hafva goda skäl för sin uppfattning, och jag hoppas, att kammaren gillar denna åsigt. Ty hvad beträffar den önskan, som här framhållits och som också jag framhåller, så tror jag, att vi nå målet lika fullt inom de tolf åren genom att följa reservanternas mening, som genom att följa Kongl. Maj:ts och Första Kammarens.

Jag skall icke vidare uppehålla mig vid frågan, utan hänvisar till den motivering, reservanternas anført. Jag anhåller att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till motsvarande moment i vår reservation.

Herr *Selling* instämde häruti.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Christer-son: Herr talman, mine herrar! Då jag med anledning deraf, att chefen för landtförsvarsdepartementet i dag nödgas vara i den andra kammaren, blifvit anmodad att besvara de anmärkningar, som under diskussionen om den föreliggande frågan möjligen skulle i denna kammare framställas, skall jag söka att bemöta ett par af de fälda yttrandena, på samma gång jag beklagar, att icke chefen för landtförsvarsdepartementet är närvarande, då han onekligen kraftigare än jag här hade kunnat ådagalägga den viktiga frågans rätta innebörd.

Då jag i går något närmare genomläste denna punkt och kom till den af reservanternas i denna kammare afgifna reservation, i hvilken de hemställt, att Riksdagen måtte bevilja en summa af 306,000 kronor i stället för af Kongl. Maj:t äskade 895,000 kronor, så var det lätt att genom en simpel subtraktion dela ifrågavarande hemställan uti två delar, den ena afseende afslag å anskaffande af 5,000 karbiner och den andra afslag å det af Kongl. Maj:t begärda anslaget för att sätta Carl Gustafs stads gevärsfaktori i ordning. Jag vill härvid förklara, att, hvad beträffar den relativa vigten af båda dessa frågor, jag anser den senare ovilkorligen vara långt viktigare än den förra. Denna är nemligen en ren penningefråga, hvilken ju kan afhjelpas. Man kan tänka sig, att de olägenheter, som uppstå genom ett års uppskof, kunna undan-

rödjas, men frågan om Carl Gustafs stads gevärsfaktori är en principfråga af så genomgripande art och betydelse för vårt försvär, att enligt min öfvertygelse under hela fjerdje hufvudtiteln icke förekommer någon viktigare fråga. Och skall man tänka på nödvändigheten af en förbättrad beväpning för vår liniearmé, som under nuvarande förhållanden är den enda, hvarpå vi kunna lita, så är det väl nödvändigt att försöka förse denna armé med de bästa vapen vi kunna. Vi hafva kommit till en modell, som erkänts vara den bästa, och då tillkommer det ju Kongl. Maj:t att också söka anskaffa medel för tillgodogörandet af denna modell. Nu tyckes det dock vara afsigten, att vi skulle öfverlemna hela vår armés beväpning, med hänsyn icke endast till den första anskaffningen af gevär, utan äfven till det ständiga underhållet, allt efter som vi hade medel, antingen åt utlandet eller, såsom utskottet förordat, till den enskilda industrien. Detta uttryck — den enskilda industrien — synes hafva blifvit begagnadt, utan att man satt sig in uti ordets verkliga innebörd, ty jag frågar: hvad menar man egentligen med enskilda verkstäder? För min del tror jag, att det kan vara tillräckligt att här begagna singularis, och då frågar jag: om man icke har mer än enda verkstad att vända sig till, skall icke detta förhållande drifva upp kostnaden, då det icke finnes någon möjlighet att trycka ned priset genom konkurrens, när vi vilja hålla oss inom landet. Sådana skulle följderna i ekonomiskt hänseende blifva.

Men det finnes i ekonomiskt afseende äfven en annan punkt, som icke blifvit berörd, den nemligen att, om vi nu skaffa oss dessa vapen från utlandet, det är alldeles nödvändigt, att vi hafva en verkstad, der vi kunna *reparera* dem och sätta i stånd hvad som blifvit förderfvadt. En sådan verkstad fordrar för sin behöriga gång alldeles speciella maskiner, egendomliga mot dem, som hittills användts för gevärstillverkning. Således måste man för att kunna utföra reparationer förse verkstaden med särskilda maskiner, med ett ord upprätta en reparationsverkstad. Men om jag i allt fall måste nedlägga betydande kostnader på ett tidsenligt ordnande af en verkstad för att utföra reparationer, bör jag då derjemte kasta ut till utlandet eller enskilda verkstäder inom landet en myckenhet pengar, när med ett obetydligt tillägg i kostnaden verkstaden kan förvandlas från att vara en reparationsverkstad till en verkstad för inhemsk tillverkning af dessa vapen. Herr Danielson sade, att det icke finnes någon utredning rörande de 300,000 kronorna och man fruktade, att denna summa vore för högt tilltagen. Jag är i tillfälle att kunna upplysa, att en af de största gevärstillverkarna, nemligen herr Mauser, hvars modell vi skulle antaga, har på tillfrågan om ifrågavarande gevärsfaktori afgifvit det svar, att, med fäst afseende å den qvantitet vapen, som skulle kunna tillverkas vid faktoriet, den föreslagna summan vore långt ifrån för högt tilltagen. Om vi beräkna en tillverkning af 10,000 gevär om året — han har beräknat en tillverkning af 15,000 gevär och, efter hvad hans egen erfarenhet lärt honom, satt kostnaden till mellan 450,000 och 500,000 kronor — så bevisar

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

det väl, att, då man här i landet skulle göra en första uppsättning, den för oss beräknade summan 300,000 kronor icke är för högt upptagen. Hvad åter beträffar användningen af dessa 300,000 kronor, kan jag upplysa, att man har alldeles klart uppgjort i detalj, huru de skulle användas, och det är att märka, att prisen ingalunda äro högt beräknade. Kostnaderna äro så fördelade: 190,000 kronor äro afsedda för skrufstycken och förändring af maskiner, 70,000 kronor för besigtningssinstrument och återstoden 40,000 till den första uppsättningen af verktyg. På tal om dessa enskilda verkstäder och den enskilda industrien vill jag begagna tillfället att fästa uppmärksamheten på just detta uttryck, som ju ofta förekommit under diskussion i denna kammare och icke minst, då det gällt anskaffning af sjökrigsmateriel, i hvad nemligen det beträffar arbetarne och de utgifna penningarne. Det som betalas till arbetarne vid ett statens fabriks och vid en enskild verkstad, — ty vi hafva icke mer än *ett* ställe, der vi kunna tänka oss att gevärstillverkning skall kunna uppstå — är ju ungefärligen det-samma. Arbetaren får sin dagspenning i båda fallen, och de, som leverera råmaterial, göra det i båda fallen till samma pris. Skillnaden är endast den, att verkstadens egare, en enskild man eller ett bolag, skall i motsats mot staten bereda sig vinst derpå. Men tanken, mine herrar, just med anledning här af på den möjliga faran af en tillverkning vid en enskild verkstad, jemförd med den trygghet, som tillverkning vid ett statens fabriks med skäl bör anses medföra. Då nu till följd af naturen hos den moderna krigskonsten hvarje man numera till viss grad öfverlemnas åt sitt eget initiativ och i långt högre grad än förr måste lita på sig sjelf, använda sitt eget omdöme, både vid anfall och försvar, och vid dessa tillfällen ej har annat medel för sin verksamhet än sitt gevärs, behöfver jag icke påpeka vigten af att detta gevärs måste icke endast ega erforderliga ballistiska egenskaper, utan äfven vara ett i alla hänseenden och i synnerhet beträffande tillverkningen fullt *pålitligt* vapen, ty det finnes knappt större fara vid strid, än om panik uppstår genom fruktan för att vapnen icke äro att lita på, utan att de i det afgörande ögonblicket kunna svika. Jag kan nämna, att jag sjelf varit i tillfalle att se något snarliknande, och jag vet således hvad det betyder. Hvad beträffar den enskilda tillverkningen, så har den berörts från ekonomisk synpunkt. Anläggningskostnaden för en reparationsverkstad måste man i alla fall betala. Alltså blir det en fördel, om, när man ändå måste hafva förmän, militäriskt och tekniskt utbildade män, som skola sköta verkstaden, man kan använda denna samma verkstad äfven på annat sätt, nemligen nytillverkning, för att sålunda draga en ytterligare fördel af anläggningskostnaden, ränta på det för maskinerna använda kapitalet o. s. v.

Jag vill i afseende å tillverkningskostnaden nämna såsom bevis att, då vi antogo 1867 års gevärs, hvarvid en del tillverkades vid Husqvarna och en annan del vid statens gevärsfabriks, de som tillverkades vid senare stället kostade 25 kronor per styck, uti hvilken kostnad då äfven ingick ränta på anläggningskapital och

administrationskostnad, under det att priset å de vid Husqvarna tillverkade gevären uppgick till mellan 36 och 40 kronor. Hvad derjemte gevärens beskaffenhet beträffar, så innehåller en P. M., som finnes bifogad utskottets betänkande, alla de detaljer, som äro i det afseendet behöfliga att känna.

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

Jag skulle kunna illustrera detta förhållande med ett ytterligare exempel, som bjert visar, hvilken skilnad det är, då man tillverkar vapen vid statens eller vid enskilda verkstäder. Det är ju alldeles gifvet, att staten, som tillverkar gevär för sina soldater, måste tillse, att de blifva de bästa och mest tidsenliga, som kunna för de anvisade medlen åstadkommas. Den enskilde tillverkaren deremot vill naturligen icke handla orätt, men han *måste* tillse, att han kan göra den största möjliga vinst, det vill säga nedlägga den minsta kostnad, som är förenlig med tillverkningens godkännande vid en blifvande besigtning. Men betänken hvilken stab af förmän, kontrollörer, ingenjörer o. s. v., som måste finnas vid en dylik nutidsverkstad, och för en verkstad, som icke haft någon större ordnad tillverkning af krigsgevär på 20 år, hvilken tid skall det icke taga att anskaffa en dylik stab? Hvilken erfarenhet hafva nu dess arbetare? Förr i tiden var gevärstillverkningen nästan uteslutande ett arbete för hand, men nutidens krigsfordringar äro af den beskaffenhet, att gevären måste tillverkas på sådant sätt, att en del af ett gevär passar in på samma ställe i ett annat. Sådana gevär kunna icke göras för hand med den precision, att deras olika delar lika väl passa i hvarje gevär.

Det finnes således många skäl, som tala för att, om man kan åstadkomma en gevärstillverkning vid statens faktori, man bör föredraga detta framför en dylik tillverkning vid en enskild verkstad.

Vidare har det talats om de 10,000 gevär, hvilkas beställande hos Mauser skulle utgöra ett vilkor för att vi skulle erhålla rättighet att tillverka af hans modell i Sverige. Helt nyligen har dock herr Mauser per telegraf meddelat, att han för sin del medgifver, att vi få tillverka de 110,000 vapen efter hans modell mot den afgift, som han en gång omnämnt. men i detta telegram talar han icke om nödvändigheten att beställa ytterligare 10,000 stycken, utan han uppgifver endast priset på gevären, för så vidt det skulle beställas 10,000 stycken, i hvilket fall priset skulle blifva 60 mark här i Stockholm vid kaj. Redan häruti se vi skilnaden i priset mot om vi skulle komma att tillverka gevären vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori.

I detta sammanhang anför reservanterna i öfrigt, bland annat, att man genom att lemna beställningen till enskilda verkstäder komme att vinna en större visshet om det pris, som nyanskaffningen skulle betinga.

Ja, detta kunde ju vara af ett visst intresse att få veta, men icke är det af någon vidare betydelse, och efter all anledning finge man endast den vissheten, att prisen komme att ställa sig ej obetydligt högre än vid ett statens faktori, hvarjente man ej bör lemna ur räkningen den långa tid, som skulle gå åt för inöfvande

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
elåhandvapen.
(Forts.)

af hela den vid enskild svensk verkstad *nu* ej befintliga personal, som skulle erfordras för öfvervakande och kontrollerande af arbetet. Denna kontroll är nemligen af större vikt och kräver långt högre aflöning, än den, som erfordras för tillsynen vid sjelfva tillverkningens utförande i detalj.

Med fäst afseende å detta förhållande äfvensom med påpekande af den frågan, huru vida det icke nu för tiden kan vara förenadt med en viss fara att gång efter annan, det ena året efter det andra, alltjemt uppskjuta denna sak i tanke att under tiden »ingenting skall inträffa», öfverlemnar jag åt kammaren sjelf att, såsom dess rättighet är, bestämma, huru vida det kan vara anledning att rubba den af krigsstyrelsen i här föreliggande fråga uttalade åsigt. När krigsstyrelsen föreslog en tillverkningstid af 12 år, så var det naturligt, att krigsstyrelsen afsåg, att tillverkningen skulle kunna ledas på det sätt och under de förhållanden, som förelågo, då framställningen gjordes. Om deremot frågan undanskjutes från tid till annan, och emellertid några faktorer tillstöta, som inverka hindrande på förhållandena, skulle det icke vara underligt, om denna tillverkning icke kunde fullbordas inom den beräknade tiden af 12 år.

Detta i afseende å den ena delen af reservanternas invändningar.

Beträffande reservanternas uttalande i fråga om anskaffningen af karbiner, vill jag påpeka, att om Riksdagen nu ville bevilja medel till inköp af dessa ytterligare begärda 5,000 vapen, skulle derigenom ej blott specialvapnens samtliga trupper, hvilka i första hand skola gå i fält, blifva beväpnade med detta nya vapen, utan dessutom äfven kavalleridepôtterna kunna blifva dermed försedda.

Såsom vi nu hafva det ställdt, måste armén förses med 3 olika slag af vapen och 3 olika slag af ammunition; och då detta senare, i händelse af krig, skulle vara förenadt med mycket stor olägenhet, så bör man, så vidt möjligt är, söka undvika detsamma.

Genom att bevilja detta anslag skulle man redan under den närmaste tiden kunna inskränka sig till två slags vapen och till två sorters ammunition, hvilket ju måste anses vara af stor vikt.

Jag skall icke uppehålla kammarens tid längre. Jag tror mig nu hafva framhållit några af de synpunkter, som från krigsstyrelsens sida äro afsevärda, och jag anser för min del, att kammaren skulle göra landet en högeligen viktig och för framtiden mycket gagnelig tjänst genom ett bifall till utskottets förslag.

Herr Alsterlund: Som herrarne veta, har Kongl. Maj:t vid innevarande riksdag äskat anslag dels för inköp af 10,000 Mauserkarbiner och dels 372,500 kronor för att förändra statens gevärsfaktori i Eskilstuna, så att de nya gevär och karbiner, som för armén måste anskaffas, må kunna tillverkas derstädes.

Utskottet har, såsom vi se, tillstyrkt denna framställning, men ledamöter inom utskottet från denna kammare hafva deremot reserverat sig samt yrkat, att Riksdagen ville bevilja medel till inköp af 5,000 Mauserkarbiner, men deremot, beträffande anslaget

till gevärsfaktoriets förändring, afslå detsamma. Såsom skäl här-
för hafva reservanterna anført: *för det första*, att det ej blifvit ut-
redt, huruvida icke i frågavarande eldhandvapen skulle kunna med
mindre kostnad för staten och mindre tidsutdrägt anskaffas hos
inhemska privata vapenfabriker, än vid nämnda gevärsfaktori, och
för det andra, att det icke heller vore utredt, huru de 300,000
kronor skola användas, som ingå i det för ändring af statens ge-
värsfaktori åskade beloppet 372,500 kronor, samt *för det tredje*,
att faktoriets under hela innevarande år och en del af år 1896 vore
sysselsatt med arbete å 1867—89 års gevär.

Jag skall be att få till bemötande upptaga dessa skäl.

Hvad det första af dem angår, eller att utredning saknas,
huruvida icke ifrågavarande eldhandvapen skulle med mindre kost-
nad för staten och med mindre tidsutdrägt kunna tillverkas hos
inhemska privata fabrikanter, så är det gifvet, att staten måste
för att åstadkomma en sådan utredning infordra anbud från en-
skilda spekulanter. Men innan dessa anbud kunna afgifvas, måste
spekulanterna taga kännedom om alla de förhållanden, som komme
att inverka på tillverkningsprisen, och för detta ändamål måste de
sända dugliga personer till utlandet för att studera gevärstillverk-
ningen och förskaffa sig kännedom om prisen å erforderliga ma-
skiner m. m. och först härefter kunna de ingifva anbud.

Anbuden kunna till följd af dessa förhållanden sannolikt icke
inkomma förr än kanske efter nästa års riksdag, och när de äntligen
föreligga, skola de tvifvelsutan befinnas oantagliga både i afseende
å pris samt öfriga villkor. Det är icke tänkbart, att någon enskild
person skulle vilja underkasta sig att nedlägga stora summor för
anskaffning af maskiner och verktyg, äfvensom för ombyggnad
eller tillbyggnad af befintliga verkstäder, med mindre än att han
på förhand blir förvissad om en årlig tillverkning af vapen, till-
räckligt stor för att tillverkningen må kunna till hans fördel be-
drifvas. Riksdagen och särskildt Andra Kammaren skall säkerli-
gen icke gå in på sådana villkor, ty kammaren läser nog nu så-
som hittills vilja sjelf för hvarje år bestämma de summor, som skola
utgå af statsverket såväl för försvaret som för andra ändamål. Det
finnes därför icke något skäl för att de nya gevären skola kunna
tillverkas för billigare pris vid enskild persons fabrik än vid sta-
tens, utan tvärtom gifver väl nämnda förhållande all anledning
antaga, att gevären skola blifva dyrare, om de tillverkas af den
enskilde, än om tillverkningen sker vid statens gevärsfaktori. Med
infordrande af anbud från enskilde skulle därför ingenting vinnas,
men en dyrbar tid ginge deremot förlorad. Hvad sjelfva prisen
angår, så hörde vi nyss från statsrådsbanken, att de gevär, af 1867
års modell, som tillverkades vid enskild verkstad, blifvit betydligt
dyrare än de, som tillverkades vid statens gevärsfaktori.

I afseende på tiden för anskaffningen vilja reservanterna få
utrönt, huruvida icke gevären skulle kunna anskaffas på kortare
tid, än regeringen föreslagit, om de tillverkades hos enskild fabri-
kant. För detta uttalande ber jag att få betyga reservanterna
min tacksamhet. Afven jag anser, att den tid af 12 år, som Kongl.

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

*Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.*
(Forts.)

Maj:t föreslaget för tillverkningen af de nya gevären, är för lång. Emellertid tror jag icke, att någon tidsvinst kan vara att vinna på den väg, reservanterna vilja gå. Jag sade nyss, att det icke vore möjligt att få något anbud från enskilde förr än kanske efter nästa års riksdag. Beslut om antagande af dessa anbud skulle i så fall icke kunna fattas förr än vid 1897 års riksdag. Vare sig då att anbudena komme att antagas eller förkastas, så är jag alldeles säker om att gevärstillverkningen icke skulle, om vi bifalla reservanternas förslag, komma att börja förrän år 1898. Om vi deremot bifalla utskottets förslag, så ser jag för min del icke något hinder för de erforderliga maskinernas anskaffning redan under innevarande års höst — jag hoppas nemligen att Kongl. Maj:t i så fall finge medel till sin disposition härfor. Förändringen af gevärsfaktoriets skulle således kunna börja redan i höst och blifva färdig förra hälften af år 1896, och gevärstillverkningen kunde alltså börja redan nämnda år. Den omständigheten, att tillverkningen af 1867—89 års gevär ännu icke avslutas förr än vid ingången af nästa år, torde icke lägga hinder i vägen för ett sådant arrangement.

Herrarne finna således, att, om vi bifalla utskottets förslag, det är all sannolikhet för att vi göra en tidsvinst af nära 2 år, hvilket ju är ganska afsevärdt.

Vidkommande reservanternas anmärkning, att utredning saknas om användningen af de 300,000 kronor, som inginge i det för gevärsfaktoriets förändring beräknade beloppet, 372,500 kronor, så föreställer jag mig, att om de högt aktade ledamöter af utskottet, som reserverat sig, vändt sig till vederbörande myndighet med begäran om utredning af berörda förhållande, så hade en sådan utredning med säkerhet erhållits, innan utskottet fattade sitt beslut.

Af hvad jag anført framgår, att tillverkningen af eldhandvapen för arméns behof kommer att ställa sig billigare och äfven ske skyndsammare vid statens gevärsfaktori än vid inhemska privata vapenfabriker, och dessa förhållanden äro för mig talande skäl att nu bevilja de äskade medlen till förändring af faktoriets i fråga, så att de nya gevären der må kunna tillverkas.

Men äfven andra beaktansvärda skäl synas mig tala för riktigheten af denna min åsigt.

Af 1867 års gevär köptes den första uppsättningen i Amerika. Sedermera tillverkades dessa vapen inom landet, dels, såsom redan är framhållet från statsrådsbanken, vid Eskilstuna, dels ock vid vid en enskild fabrik. Af den officiella handling, som finnes vidfogad statsutskottets betänkande, finna vi, att tillverkningen vid den enskilda fabriken icke varit tillfredsställande. Detta har man kommit under fund med, när man skulle förändra de gamla gevären till gevär af 1867—89 års modell. Af omkring 11,300 på den enskilda verkstaden tillverkade gevär, som blifvit till statens gevärsfaktori öfverlemnade för att ändras till gevär af 1867—89 års modell, har det icke befunnits lämpligt att ändra mer än 4,300. De återstående 7,000 gevären hafva återlemnats till förrådet, eme-

dan det befans fördelaktigare att förändra begagnade och därför delvis bristfälliga gevär, som voro tillverkade vid statens gevärsfaktori, än att ändra dessa nya gevär. Dessutom se vi af nämnda handling, att medelkostnaden per gevär för ändringen af de vapen, som voro tillverkade vid den enskilda fabriken, stälde sig mellan 2 och 3 kr. högre än för ändringen af de vapen, som voro tillverkade vid statens gevärsfaktori.

*Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)*

Då således remingtongevären med sin enkla låsmekanism ej blifvit på ett tillfredsställande sätt utförda vid den enskilda fabriken, så torde det vara mycket sannolikhet för, att tillverkning af de nya gevären, som äro mera komplicerade, icke heller blifver god, och denna omständighet bjuder oss att tillverka gevären vid statens gevärsfaktori.

Vidare är jag af samma åsigt, som redan förut blifvit af några talare framhållen, nemligen att staten nödvändigt behöfver ett eget gevärsfaktori. Hafva vi ett sådant, så äro vi alldeles oberoende af enskilda fabriker och kunna, om vi äfven vilja använda dessa, reglera prisen.

I afseende på prisen vill jag också framhålla en sak, som måste bidraga till att gevären komma att ställa sig billigare, om de tillverkas vid statens fabrik, än om de tillverkas vid en enskild fabrik. Den enskilda fabriken måste naturligtvis på hvarje beställning beräkna en affärsvinst. Tillverkas gevären vid statens gevärsfaktori, så är det staten, som är affärsmannen, och affärsvinsten stannar då i statens fickor eller, rättare sagdt, den går icke ut ur statskassan. Huru jag än ser saken, så finner jag alla skäl tala för att eldhandvapnen i fråga skola tillverkas vid statens gevärsfaktori, samt att vi skyndsamt böra ändra faktoriet för detta ändamål.

Alla andra länder i Europa, med undantag af Grekland, Serbien och det lilla furstendömet Montenegro, hafva beväpnat sina arméer med repetergevär. Svenska armén står det år, som nu är inne, så godt som ensam i fråga om sin beväpning med enkelladdare. 1867—89 års gevär är ju ett godt gevär, men det år, som sagdt, enkelladdare. Det är för öfrigt det nya geväret underlägset ej blott i eldhastighet, utan äfven i träffsäkerhet, skottvidd, inträngningsförmåga och kulbanans fördelaktiga form. Meningen är nu, att dessa 1867—89 års gevär skola användas för landtvärnets andra uppbåd, för landstormen, samt att för fältarmén och depottrupperna skola anskaffas repetergevär af Mausermodellen.

Jag finner det vara af synnerlig stor vikt att denna anskaffning sker skyndsamt. Försumma vi nu att sätta dugliga vapen i våra värnpliktigas händer, så kan — tron mig — den försummelssen komma att betalas med menniskolif; ett betalningsmedel, som är långt dyrare och långt svårare att gifva, än de summor, Kongl. Maj:t nu äskat och framdeles kommer att fordra för anskaffande af fullt krigsdugliga eldhandvapen för armén.

Jag får, då jag icke finner något anslag, som Kongl. Maj:t äskat under 4:de hufvudtiteln, viktigare att bifalla än det förevärande, på grund af hvad jag anført på det lifligaste anhålla om bifall till utskottets hemställan.

*Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)*

Herr Aulin: Herr talman! Då ju svenska Riksdagen redan bestämt sig för att förse armén med nya gevär, så skall jag om den saken icke yttra mig. Jag skall i dess ställe be att få säga några ord rörande Carl Gustaf stads gevärsfaktori.

Om vi i minnet gå tillbaka till senare hälften af 1860-talet, då det bestämdes, att remingtongevär för svenska armén der skulle tillverkas, så finna vi, att det vid den tiden vidtogs åtskilliga ganska dyrbara och vidtomfattande förändringar vid gevärsfaktoriets. Den stora hufvudbyggnaden tillökades med tvenne flyglar, nytt hejarehus uppfördes, likaså en särskild stockmakareverkstad och ett nytt förrådsmagasin. Innan verksamheten vid faktoriets med tillverkningen af de nya gevären börjades, utsändes dåvarande styresmannen jemte en framstående maskiningeniör till Amerika för att från Remingtons fabrik anskaffa en hel del specialmaskiner och verktyg. Att allt detta medförde stora kostnader, är ju naturligt; men så utvecklades ock under arbetets fortgång vid faktoriets en utmärkt skicklig arbetarestam.

När sedermera remingtongevären skulle ändras till gevär af 1867—89 års modell, så funnos dessa maskiner och dessa skickliga arbetare till hands, och gevärsförändringen drog därför en jemförelsevis ringa kostnad.

För att anskaffa de specialmaskiner och verktyg, hvarigenom faktoriets skulle blifva i stånd att tillverka de gevär, hvarom nu är fråga, begär Kongl. Maj:t ett anslag af 372,500 kr. Jag kan ej neka, att det föreföll mig egendomligt, att icke de 300,000 kronor, som i förslaget förekomma, af Kongl. Maj:t blifvit närmare specificerade; men från statsrådsbanken har man nu fått upplysning derom. Under sådana förhållanden anser jag för min del, att det vore lämpligt, om Carl Gustafs stads gevärsfaktori hädanefter som hittills finge arbeta med tillverkning af nya gevär. Om faktoriets, såsom några tyckas önska, skulle förändras till endast en reparationsverkstad, så tror jag, att detta på samma gång skulle blifva dyrbart och olämpligt, dyrbart, emedan sådana reparationer vid faktoriets af de nyaste gevären i allt fall skulle nödvändiggjöra anskaffandet af åtskilliga nya specialmaskiner och verktyg, och olämpligt, emedan det skulle blifva en allt för stor och dyrbar apparat för en obetydlig reparationsverkstad.

Jag behöfver icke påminna herrarne om, och det har redan blifvit sagdt, att gevärsfaktoriets redan eger en stor och dyrbar uppsättning af maskiner för gevärstillverkningen, hvadan det nu endast är fråga om anskaffning af sådana maskiner, som äro särskildt afsedda för tillverkningen af de nya gevären med repetermekanism. Dessa kostnader för anskaffning af maskiner och verktyg m. m. skulle tvifvelsutan stiga till långt högre belopp, derest tillverkningen komme att ske vid någon enskild fabrik, och som vi se af utskottets betänkande, skulle det säkerligen erfordras minst $\frac{1}{2}$ million för att sätta en enskild fabrik i det skick, att den kan tillverka sådana gevär, hvarom nu är fråga. Men då en sådan enskild fabrik utom skäligh affärsvinst äfven måste beräkna ersättning för dessa kostnader, så torde det vara alldeles uppen-

bart, att de gevär, som på en sådan fabrik tillverkades, komme att blifva dyrare, på samma gång de säkerligen icke blefve bättre, än de som tillverkades på kronans gevärsfaktori.

*Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)*

En annan sak, på hvilken jag ber att få fästa uppmärksamheten, då det sagts, att den förändring af de gamla gevären, som nu pågår vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori, skulle i någon mån hindra de nu ifrågasatta förändringarne vid faktoriets, är, att, såsom det i betänkandet framhålles, inom få veckor efter ingången af 1896 hela arbetet med förändringen af de gamla gevären är slut, och då måste alltså den stora arbetarestammen vid faktoriets afskedas, och denna stam uppgår till 2 å 300 personer. Det kan visserligen sägas, att om verksamheten nu skulle nedläggas vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori, skulle det icke möta några svårare hinder att när som helst upptaga verksamheten derstädes, emedan det finnes så riklig tillgång till arbetskrafter. Men så är icke förhållandet, ty detta arbete är af den art och fordrar så stor noggrannhet, att det behöfves flerårig erfarenhet för att deruti vinna nödig skicklighet. Om därför nu faktoriets verksamhet med gevärstillverkningen upphör, så skingras arbetareuppsättningen, och skall arbetet sedan åter upptagas, så komme det säkerligen att möta stora svårigheter att genast erhålla ett tillräckligt antal fullt skickliga arbetare.

Med anledning häraf och på de skäl, som förut blifvit anförda, skall jag, herr talman, anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Aulin förenade sig herrar *Kumlin, Ericsson* i Väsby, *Swarthling, Zetterstrand, Zotterman, Boëthius, Göthberg, Jansson* i Taberg, *Natt och Dag* och *Carlsson*.

Herr Palme: Mine herrar! Den ärade talare, som afslöt diskussionen i detta ämne vid sist förflutna riksdag, citerade det gamla ordspråket, att man ej bör kasta jätten efter i ugnen, sedan brödet är bakadt. Det är icke utan, att en del af de yttranden, som här fälts, erinra mig något om detta uttryck. Men, mine herrar, brödet är redan till en del bakadt, och det just af Riksdagens majoritet år 1894, då densamma beslöt det lilla, skenbart obetydliga anslag, som då lemnades till anskaffande af gevär.

Jag tog mig då friheten påpeka, att det ej gälde de 591,000 eller de 295,500 kronorna, utan att i och med detsamma kam-maren antog vare sig utskottets eller reservanternas förslag, hade den derigenom äfven gifvit på hand, att den ville successivt bevilja 7,250,000 kronor och mera dertill. Detta mitt yttrande bestreds från flera håll. Men nu se herrarne sjelfva, att redan i år kommer ett anslagskraf på nära 1 million, och de öfriga millionerna komma väl småningom efter.

Jag vill vidare säga några ord med anledning af ett yttrande af en föregående talare, den talare nemligen, som yttrade, att om vi ej gå in på utskottets förslag i denna fråga, så måste Carl Gustafs stads gevärsfaktori slopas eller verksamheten der upphöra,

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhändvapen.
(Forts.)

hvarför vi af denna anledning borde bevilja det högre anslaget. Jag skulle gerna kunna vara med om att ansluta mig till denna åsigt, men då jag likväl ställer mig tveksam deremot, så är det på grund af *andra* skäl, ehuru jag för min åsigt skulle kunna åberopa äfven ett skäl, som han sjelf har framhållit under diskussionen i denna fråga förlidet år. Han sökte då gendrifva mig, då jag sökte hålla på, att vi så mycket som möjligt borde söka bibehålla denna arbetarstam i Eskilstuna. Han yttrade då: "Ja, mine herrar, det är sant; detta är i och för sig ett skäl att taga vara på. Men hela arbetarstyrkan vid Eskilstuna gevärsfaktori utgör 284 man, hvaraf 41 arbetare äro fast stam. Skulle det nu ifrågakomma ett afskedande, så gälde det in alles 243 arbetare.

Detta kan visserligen vara mycket beklagligt, men icke afhjelpa vi arbetslösheten i landet på den väg han föreslagit. Det skälet har därför, om det också ej är utan all vikt, dock ej någon synnerligt stor betydelse." Detta var den ärade talarens ställning förra året. Men jag stöder mig icke på detta skäl.

Rörande den nu omhandlade frågan ber jag få påpeka, att jag i de skäl, som jag under fjolårets diskussion i kammaren anförde, finner en ytterligare anledning till ett betänksamt framgående på denna väg. Särskildt kommer jag till denna öfvertygelse på grund af den omständigheten, att den mycket viktiga kaliberfrågan fortfarande — kanske i än högre grad än i fjol — kan anses vara oviss och olöst. Vi här hemma synas anse, att ett mausexgevär med en kaliber af 6½ mm. är summan af all visdom. Jag tillät mig i fjol att påpeka, att mångenstädes ansågs 5 mm. vara hvad man borde sträfva efter, ja, att man till och med ansett denna kaliber vara, så att säga, en idealkaliber, såsom man på ett håll uttryckte sig. Just i dagarne har till min kännedom kommit ett meddelande, att denna kaliber af 5 mm., som af general Wille år 1893 förordades, nu med lysande resultat pröfvats vid skjutförsök, som anstälts vid österrikiska skjutskolan.

Då det sålunda är så, att denna viktiga del af gevärsfrågan — nemligen kaliberfrågan — fortfarande befinner sig på detta ovisshetens stadium, så synes det mig ej, med specielt afseende fast just på denna sak, vara skäl att bifalla den ändring, som nu är i frågasatt, utan böra vi fortfarande iakttaga den yttersta försigtighet, tills vi verkligen kunna säga: nu är frågan löst, nu skola vi bevilja det största möjliga anslag, som behöfves.

På grund af hvad jag nu anført anhåller jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Pehrson i Törneryd: I början af innevarande års riksdag fick man ofta höra, att tyngdpunkten hos denna fråga skulle ligga i anskaffande för nästa år af det största möjliga antal karbiner. Jag trodde på detta uttalande och tänkte, att hufvudvigten alltså var att söka der. På senare tider har jag emellertid kommit till en annan uppfattning, och denna uppfattning stärkes än ytterligare af åtskilliga yttranden, som här i dag fälts. Nu ligger nemligen hufvudvigten ej längre på att få det största möjliga antal karbi-

ner anskaffadt, utan *nu* är hufvudsaken att få det af Kongl. Maj:t åskade anslaget för utvidgning af gevärsfaktoriet i Eskilstuna beviljadt.

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

Nå väl, jag har för min del ej något annat att göra än att tro på det sistnämnda påståendet, att *der* ha vi för tillfället att söka det väsentliga i denna fråga. Jag skall då be att få säga några ord för att uttala *min* enkla uppfattning angående det nu föreliggande förslaget, att vi skola bestämma oss för gevärstillverkning i större omfång i en statens verkstad.

Det brukar under vanliga förhållanden vara för hvar och en angeläget, att, när man går att fatta ett viktigt beslut — viktigt icke blott därför, att af detsamma följa stora kostnader, utan äfven därför, att det afser att gälla för en längre tid framåt — att, säger jag, man söker få en sådan fråga på förhand så väl klargjord som möjligt.

För min del vågar jag dock tro, att den föreliggande frågan *icke* är nöjaktigt utredd.

Här har visserligen sagts, att gevären kunna tillverkas till billigare pris i statens verkstad än i privata sådana. Och här har nämnts en siffra, nemligen 8 kr., som skulle utmärka prisskillnaden per gevär. För min del tillåter jag mig att tvifla på detta. Ty för att någorlunda kunna beräkna prisskillnaden, bör man väl ha reda på *alla* utgifter för denna tillverkning vid statens gevärsfaktori i Eskilstuna, och det vågar jag påstå, att det för närvarande är omöjligt att få detta utrönt, åtminstone för en enskild riksdagsman. Jag skall dervid nämna *en* utgiftspost, som för mig åtminstone varit omöjlig att klargöra, nemligen aflöningen till befälet. Det skall blifva mycket intressant att erfara, om denna utgift är lagd på gevärstillverkningen i Eskilstuna.

Det har vidare anförts, att man trodde, att dessa karbiner, som äro ifrågasatta att anskaffas, skulle bli sämre, om de tillverkades på en enskild verkstad. Jag är alls ej öfvertygad om detta, men hvad jag i stället tycker vara alldeles klart, är, att krigsstyrelsen har i sin hand att gent emot de privata verkstäderna utöfva den allra starkaste kontroll; och krigsstyrelsen behöfver sålunda alls icke taga emot några dåliga vapen.

Att det, om frågan finge bli utredd förr, än Riksdagen fattade sitt beslut, skulle visa sig förmånligt att anskaffa gevär företrädesvis från de privata verkstäderna, derom är jag för min del fullkomligt öfvertygad. Och jag tror äfven, att det ej skall saknas utvägar att kontrollera gevärstillverkningen, så att man kan få fullt lika goda gevär, som om de tillverkades vid en statens verkstad.

Man har också sagt, att det är alldeles *nödvändigt* att hafva en statens verkstad för nu ifrågavarande ändamål. Jag vill visserligen ej betvifla, att det kan vara nyttigt, att staten eger en verkstad, der staten kan både tillverka nya gevär och reparera gamla. Men jag har ej hört någon, som — om han ock för tillfället motsätter sig regeringens förslag — dermed afsett att slopa gevärswerkstaden i Eskilstuna. Ingalunda, mine herrar! Man vill fort-

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

farande vara med om att bibehålla denna verkstad och icke blott använda den såsom reparationsverkstad, utan äfven, om det framdeles skulle visa sig behöfligt, sätta den i sådant skick, att den kan åstadkomma äfven en mindre gevärstillverkning. Men detta utesluter ej möjligheten af, att man kan få en del af denna gevärstillverkning, som nu är för den närmaste framtiden föreslagen, i de enskilda verkstäderna på *det* sätt bättre utförd, att man der ej blott får *lika goda*, utan äfven *billigare* gevär.

Det har äfven i dag yttrats, att man sätter för mycket på spel genom att öfverlåta denna gevärstillverkning åt de privata företagen, ty derigenom kunde, enligt denna åsigt, en tidsutdrägt vållas, som kunde vara skadlig, ja, rent *af farlig*. Gent emot detta skulle jag vilja säga, att, om vi kasta en blick något tillbaka och se till, huru pass raskt det gått med gevärstillverkningen i statens verkstad i Eskilstuna, den då vunna erfarenheten ej är af den art, att den uppmuntrar oss att vidare fortgå på den inslagna vägen. Är det nödvändigt och visar det sig, att man ej *kan* få gevären på förmånliga och nöjaktiga vilkor tillverkade i de enskilda verkstäderna, nå väl, *då* hafva vi ej någon annan utväg än att låta verkställa denna utvidgning af gevärsfaktoriet i Eskilstuna, som Kongl. Maj:t föreslagit. Men tills det förra tillvägagäendet visat sig omöjligt att reflektera på, får jag säga, att erfarenheten från statsverkstadens gevärstillverkning icke är af det slag, att den kan uppmuntra oss att fortsätta på den vägen. Detta med afseende å gevärstillverkningens *snabbhet*.

Med afseende å *kostnaderna* och de beräkningar, som med hänsyn till dem äro uppgjorda, synes mig ej heller dervidlag erfarenheten vara af någon tilltalande art, då man nemligen kunnat räkna så miste, att — såsom herrarne finna anfördt i utskottets betänkande — de 100,000 gevär, till hvilkas förändring Riksdagen år 1889 lemnade anslag, *icke* kunnat fullbordas för den då beräknade kostnaden, utan blifvit 550,000 kr. dyrare, hvilket sistnämnda tilläggsbelopp blifvit af 1893 års Riksdag beviljadt.

Lägger jag dertill den nyss nämnda omständigheten, att det åtgått väsentligt längre tid för ändring af dessa gevär af 1867—89 års modell, än beräknadt varit, kan jag ej finna *något*, som kan mana oss att lemna å sido tillfället att först inhemta anbud från de privata verkstäderna, och i stället genast binda oss så, att vi för framtiden måste fortsätta tillverkningen i Eskilstuna. Den 1 januari 1895 voro nemligen ännu ej mer än 68,000 och några hundra gevär omändrade. Det återstod således i rundt tal 32,000 gevär att ytterligare förändra, för att det 100,000-tal skulle bli fullt, till hvilka år 1889 anslag beviljades. Man hade dock väntat sig — och jag tror, att detta äfven *utlofvats* af krigsstyrelsen — att dessa vapen redan skulle varit färdiga.

Jag tror mig härmed hafva visat, *dels* att kostnaderna blifvit större än beräknadt var och sannolikt större, än derest gevärsförändringen utförts i enskilda verkstäder, samt *dels* att denna gevärsförändring fordrat längre tid än både regering och Riksdag afsett.

Under dessa förhållanden hemställer jag, om det icke är lämpligt att begagna sig af den utväg, som reservanterna velat lemna öppen, nemligen att icke binda sig vidare vid denna riksdag än medelst beviljande af anslag till ytterligare anskaffning af 5,000 karbinner, samt lemna Kongl. Maj:ts regering och Riksdagen tillfälle att en annan gång få frågan bättre utredd, än den nu är.

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

På dessa anförda skäl yrkar jag afslag på utskottets hemställan och bifall till den reservation, som afgifvits af statsutskottets ledamöter från denna kammare och som är bifogad utskottets utlåtande.

Herrar *Eriksson* i Elgered och *Hammarström* instämde häruti.

Herr Petri: Jag vill endast i korthet anföra, att det synes mig vara högst viktigt, att staten ju förr desto hellre skaffar sig en egen verkstad för att kunna tillverka dessa nya Mausergevär. Till de skäl, som redan blifvit anförda för denna åtgärd, ber jag att få lägga ännu ett par andra.

I farans stund — och det vet ingen, när denna kan inträffa; det kan ske förr än någon anar — blir, som man vet, all tillförsel från utlandet af krigsmateriel afskuren, och vi äro då hänvisade uteslutande till vårt eget lands resurser. Man har här visserligen sagt, att man skulle kunna försöka göra upp med enskilda fabriker om tillverkningen af gevär, innan man bestämde sig för att ändra statens gevärsfaktori. Ja, ingen kan varmare än jag ifrå för den inhemska industrien, men jag hemställer dock, om det kan vara rådligt att i en så viktig fråga som denna uteslutande förlita sig på den inhemska enskilda fabrikationen. Det kan nemligen hända, att en sådan fabrik af en eller annan anledning blir urståndsatt att fullgöra ingångna aftal — detta kan bero på ekonomiska skäl eller af andra omständigheter — och då står man der. Har staten då icke någon egen verkstad, är man utan hjälp. Detta är för mig mycket bestämmande.

Reservanterna hafva sagt, att det icke skulle brådska med att antaga Kongl. Maj:ts förslag, derför att det funnes arbete vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori ända till början af år 1896. Men om vi icke fatta detta beslut i år, kan det ju icke fattas förrän ungefär vid denna tid nästa år, och om arbetarne vid faktoriets icke hafva arbete då, måste man afskeda dem. Och äfven om Riksdagens beslut nästa år skulle utfalla i den önskade riktningen, kan fabriken icke så snart hinna blifva i ordning, utan de vana arbetarne måste lemna den, och ingen kan veta, hvilka arbetare man sedan kan få i stället.

Herr Palme uppgaf nyss, att han erhållit kännedom om, att tillfredsställande försök nyligen egt rum med gevär af 5 mm. kaliber. Det förundrar mig verkligen, att så kan vara förhållandet, ty vi hörde för endast ett par dagar sedan af en person, som är mycket förtrogen med dessa saker, att vapentekniken för närvarande icke funnit någon möjlighet att komma under en kaliber af 6,5 mm.

För min del ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

Herr friherre Lagerbring: Jag vill endast med ett par ord bemöta några yttranden, som nyss fälles af en annan talare på stockholmsbänken, nemligen herr Palme. Han började med att citera sig sjelf samt uppgaf, att han vid fjolårets debatt i denna fråga sannolikt träffat det rätta, då han förklarade, att om Riksdagen beviljade det lilla anslag, som då var i fråga, hade Riksdagen dermed gifvit på hand att för samma ändamål bevilja den ena millionen efter den andra, och han förmenade, att denna situation nu hade inträffat. Jag tycker tvärtom, att en helt annan situation nu inträffat, ty alla denna kammares ledamöter af statsutskottet hafva opponerat sig mot att bevilja den begärda millio- nen, och följer kammaren sina reservanter, hvilket är antagligt, komma icke de förhållanden att inträda, som herr Palme uppgaf.

Vidare citerade herr Palme mig och ansåg, att jag ändrat ståndpunkt beträffande Eskilstuna gevärsfaktori. Nej, det har jag visst icke gjort! Herr Palme anförde i fjol såsom skäl för sitt besynnerliga förslag om att man skulle ändra de odugliga gevä- ren, så att de fortfarande blefve odugliga, att man derigenom skulle afhjelpa arbetslösheten i landet. Deremot opponerade jag mig, enär jag icke ansåg, att arbetslösheten i landet afhjelpes derigenom, att 200 eller 300 arbetare finge sysselsättning. Deremot förefaller det mig, som om herr Palme sjelf ändrat åsigt, ty i fjol talade han så varmt för dessa arbetare vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori, och nu vill han icke längre låta detta faktori ega bestånd.

Han sade slutligen, att gevärsfrågan ännu icke blifvit definit- tivt löst. Nej, det blir knappt någonting här i verlden och icke gevärsfrågan heller. Men så nämnde han, att han just i dag fått en skrifvelse om skjutförsök gjorda vid österrikiska skjutskolan, och denna skrifvelse gäfvade vid handen, att 5 mm. geväret vore det bästa. Nu vet jag visserligen icke, hvilken förbindelse kan ega rum mellan herr Palme och skjutskolan i Österrike, men det var egendomligt, att detta meddelande nådde herr Palme just i dag under denna debatt. Jag vågar likväl betvifla, att man vid österrikiska skjutskolan kommit till ett sådant bestämdt resultat på grund af verkställda skjutförsök. Och i allmänhet torde det för öfrigt vara mindre lämpligt att framdraga dylika obestyrkta, okontrollerade och ounderskrifna uppgifter i en debatt om en så allvarlig fråga som den nu förevarande.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet fri- herre Rappe: Jag skall icke mycket förlänga den redan ganska långa debatten, utan endast säga några ord. Jag hoppas icke göra mig skyldig till något upprepande af hvad som redan här blifvit sagdt, men jag kan dock icke hjälpa, om så skulle blifva fallet, enär jag icke varit närvarande från debattens början i kam- maren. Jag vill hufvudsakligen försöka bemöta de invändningar, som gjorts mot utskottets förslag af några talare, och skall då först vända mig mot en talare på stockholmsbänken. Denne har

visserligen redan nyss fått svar af den näst föregående talaren, men det kan icke skada, att jag fortsätter, der denne talare slutade. Med afseende på de utmärkta 5 mm. gevären, som herr Palme nyss så passande slungade in i debatten, vill jag säga, att det verkligen är sant, att detta gevär försökts i Österrike och det hade utmärkta ballistiska egenskaper — ty ju mer man minskar kalibern, desto större blir den bestrykande banan —; det träffade ända till på 4,000 meters afstånd, men det hade den lilla olägenheten, att pipan alltid sprang sönder. Derfor kan det icke blifva fråga om att tillverka dylika gevär. Jag tror sålunda, att vi kunna lugna oss beträffande denna sak, och jag hyser i detta fall den uppfattning, som för några dagar sedan uttalades af den sakkunnige officer, som i krigshögskolan höll ett föredrag om vårt nya gevär, och hvilken visade, att 6,5 mm. geväret utmärker den gräns nedåt i afseende å kalibern, som sannolikt under många år kommer att bibehållas, därför att på vapenteknikens nuvarande ståndpunkt det icke är möjligt att gå under denna kaliber. Den nuvarande metallindustrien tillåter det icke, utan dertill fordras andra metaller än de nu kända. Härmed torde vara tillräckligt sagdt om herr Palmes tal.

*Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)*

Man har vidare gjort anmärkningar mot tillverkningen vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori, och man har från deras sida, som icke vilja vara med om utskottets förslag, sökt göra troligt, att här gälde mera en strid om detta faktoris bestånd än att så snart som möjligt förse vår armé med det bästa möjliga gevär. För min del vill jag då säga, att för mig är hufvudfrågan just den att snarast möjligt förse armén med det bästa vapnet, och enligt mitt förmenande vinnes detta mål just genom att gå till väga på det sätt, som af Kongl. Maj:t föreslagits. Vi hafva nemligen redan ett gevärsfaktori med skickliga arbetare, och då det gäller att söka få en större tillverkning af gevär i gång, är det väl ett egendomligt sätt att befordre en hastig sådan genom att nedlägga det faktori, vi nu hafva, afskeda arbetarne samt upptaga denna fråga till afgörande längre fram. Då blir det naturligtvis förenadt med stora omkostnader och mycken tidsutdrägt att åter upptaga tillverkningen. Man kan väl icke gå hastigare till väga än att först anskaffa hvad som är nödvändigt för att sätta faktoriet i stånd att börja tillverkningen och under tiden inköpa så många gevär, som man har råd till, samt sedan, så snart faktoriet är färdigt, der tillverka så mycket som möjligt. Det är gifvet, att om utskottets förslag vinner Riksdagens bifall, kan man genast gå i författning om att sätta faktoriet i stånd att börja med det nya arbetet, men om reservanternas förslag bifalles, blir det nödigt att afskeda den ena afdelningen af arbetare efter den andra. Hvar och en har der nemligen sina detaljarbeten, och så snart en detalj är färdig, öfverlemnas arbetet till andra arbetare, och sålunda skulle det ena slaget arbetare afskedas efter det andra.

Bifölles åter Kongl. Maj:ts framställning, skulle man kunna använda de ledigblifvande arbetarne på att uppsätta de nya ma-

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

skinerna, så att man vid 1896 års början kunde igångsätta tillverkningen af de nya gevären.

Det är visserligen sant, att nu endast är ifrågasatt att tillverka cirka 10,000 stycken gevär om året, men om man så ville, skulle tillverkningen kunna uppdrivas med ytterligare 30 procent och genom nattarbete med 60 procent.

Så hastigt lär väl icke svenska staten ha råd att anskaffa gevär, och så hastigt är det heller icke nödvändigt, att sådana anskaffas. Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att dessa gevär skola användas såväl till stammen som till de båda uppståden af beväringen, men detta naturligtvis endast i den mån, som dessa olika afdelningar af armén blifva vapenöfvade så, att de kunna sändas ut, om faran hotar. Men när de fått denna öfning, är det allt skäl för att de då ha att tillgå det nödvändiga antalet gevär. Och det är icke blott skäl, utan det är en pligt å vår sida att, sedan man efter många strider kommit till det resultat, som vans vid 1892 års urtima riksdag, också tillse, att vi kunna sätta ett vapen i händerna på den armé, som då skapades.

Det har framställts en fråga, huruvida aflöningen till befälet ingår uti de beräkningar, som uppgjorts med afseende å kostnaderna för gevärstillverkningen uti Eskilstuna. Härpå vill jag svara, att uti dessa beräkningar ingå utgifter för byggnadsreparationer, administrationskostnader, faktoribehof, räntor å det i fastigheten och inventarierna nedlagda kapitalet o. d.; men det är sant, att det lilla arfvode, som gifves åt befälet, icke är inräknadt. Detta kommer dock icke att spela någon stor roll med afseende å gevärskostnaden, kanske icke ens göra ett öre per gevär. Det är just den omständigheten, att man vid artilleriregementena har och måste hafva detta befäl, hvilket der har sina löner, som bidrager till att göra gevärstillverkningen vid statens faktori billigare än som vore möjligt, om tillverkningen öfverlemnades åt enskilde, hvilka dessutom, såsom redan är påpekadt, måste göra en särskild vinst på tillverkningen.

Vidare gjordes den anmärkningen mot Eskilstuna faktori, att den förändring af de gamla gevären, som pågått, icke kunnat fullbordas för det belopp, som först beräknades, utan att Riksdagen måst bevilja ytterligare 550,000 kronor för detta ändamål. I det fallet är verkligen Eskilstuna faktori utan något slags skuld. Man hade der gjort upp en riktig beräkning öfver kostnaden. Dåvarande generalfälttygmästaren ansåg emellertid, att det var för stort belopp, till hvilket man der kommit, och nedsatte därför det samma. Han ansåg nemligen, att summan var för hög, för att man skulle kunna komma in till Riksdagen och begära densamma. Men det kom surt efter. Det visade sig nemligen, att det belopp, som man hade beräknat vid Eskilstuna, var riktigt. Detta var anledningen till, att man nödgades komma in till Riksdagen och begära nytt anslag; men det är ingalunda Eskilstuna faktoris fel.

Slutligen har det anmärkts, att det skulle gå så långsamt med gevärstillverkningen vid Eskilstuna, eftersom de 100,000 gevären ännu icke vore färdiga. Jag hemställer till hvar och en af

eder, mine herrar, som har haft med arbetare att göra, om man kan säga, att det vore riktigt, att staten nu med full fart drefve denna gevärstillverkning, och sedan, då man ena dagen fått gevären färdiga, nödgades andra dagen afskeda sina arbetare och ställa dem på bar backe. Så kan staten icke gå till väga. Då, såsom herrarne erinra sig, senaste Riksdag icke beviljade de medel, som då ifrågasattes för att sätta Carl Gustafs stads gevärsfaktori i ordning, blef det en förpligtelse för krigsstyrelsen att afskeda en del arbetare och icke drifva arbetet fortare, än att, då man nemligen egde förhoppning om att medel för ifrågavarande ändamål skulle vid denna riksdag beviljas, man på detta sätt skulle kunna sauvera och bibehålla de bästa arbetarne. Om nu denna Riksdag beviljar hvad som erfordras för gevärsfaktoriets iståndsättande, skulle man kunna bibehålla dessa arbetare och börja med den ifrågavarande tillverkningen. Det är således icke någon rättvis beskyllning mot faktoriets vid Eskilstuna förmåga att drifva arbetet med gevären, som här framställts.

*Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)*

Reservanterna ha gjort vissa anmärkningar mot den förevarande framställningen och på den grundat sitt förslag. Redan förut har under debatten påvisats, att gevär, tillverkade af enskilde, nödvändigtvis bli dyrare än gevär, tillverkade af staten. Detta är ådagalagdt redan vidkommande de gamla 1867 års gevären, som dock voro så jemförelsevis enkla och lätta att tillverka. Af chefen för sjöförsvarsdepartementet, som företrädde mig för en stund sedan, påpekades just, att detta framgår af de kontrakt, som uppgjorts med de enskilda verkstäderna och hvilka jag här har från många år tillbaka. Dessa vid enskilda verkstäder tillverkade gevär ha kostat 40 kronor, 39 kronor och minst 36 kronor — detta dock för ett mindre antal — under det att här är bestyrkt, att de gevär, som tillverkats vid Carl Gustafs stads faktori, endast kostat 25 kronor. När tillika i den promemoria, som åtföljer den reservation, som af en ledamot från Första Kamaren afgifvits, är påpekadt, att, då det gälde att förändra 1867 års gevär till 1867—89 års, förändringskostnaden för ett gevär, ursprungligen tillverkad vid en enskild verkstad, uppgick till 2 kr. 32 öre mer än för ett gevär, ursprungligen fabrikeradt vid Carl Gustafs stads faktori, så visar också erfarenheten från senaste tid derpå hän, att gevären blifva sämre och dyrare, om de tillverkas i enskilda verkstäder, än om de tillverkas af staten. Detta är redan af flera föregående talare påpekadt. Dessutom vill jag tillägga, att om man ser förhållandena i främmande land, nästan alla land med högst få undantag gå till väga på detta sätt, när det gäller moderna gevär, som äro så ytterst ömtåliga och som måste tillverkas med sådan omsorg, att hvarje del skall kunna tagas från ett gevär och insättas i ett annat hvilket som helst. De allra flesta stater hafva funnit med sitt intresse förenligt att tillverka gevär hufvudsakligen vid statens verkstäder och icke hos enskilde.

Det har vidare anmärkts, att utredning saknas angående användningen för de 300,000 kronor, som ingå i kostnadsberäkning.

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhånds vapen.
(Forts.)

garne, och att det därför vore statsutskottets pligt att, innan det kan föreslå något anslag i detta hänseende, förskaffa sig de upplysningar, som äro nödvändiga. Hade jag väntat en sådan anmärkning, så skulle jag naturligtvis för länge sedan ha låtit framlägga den önskade utredningen. Men då det gälde hela den nya artillerimaterielen, der det dock var fråga om ett så betydligt belopp, gick icke utskottet så i detalj, och vid förra riksdagen yttrades icke ett ord om att man önskade en redovisning för dessa 300,000 kronor. Emellertid har jag så hastigt som möjligt sökt gå utskottet till mötes, och genom ett bref från generalfälttygmästaren har jag upplysts derom, att han genom telegram till Oberndorf, hvarest styresmannen för Carl Gustafs stads faktori befinner sig för att uppgöra om tillverkningen af de beställda 7,000 karbinerna, anmodat denne att inkomma med detaljeradt kostnadsförslag samt ofördröjligen derom hitsända redogörelse. Nu har också ett telegram kommit både från honom och från Mauser. I ett telegram kan man naturligtvis icke lemna alla möjliga detaljer, men lofvar styresmannen för faktoret att ofördröjligen i bref redogöra för hvarje särskild summa. Här i telegrammet angifvas emellertid de olika belopp, hvori dessa 300,000 kronor skulle fördelas, nemligen: skrufstycken och förändring af maskiner 190,000 kronor, besigtningssinstrument med kontrollinstrument 70,000 kronor, första uppsättningen verktyg 40,000 kronor. — Mauser åter meddelar följande, som jag här anför i öfversättning: "På grund af våra erfarenheter vid den sista modelländringen år 1894 anser jag vid den nutida tillverkningsmetoden med maskinbearbetning af samtliga delar den begärda summan af 300,000 kronor icke för högt tilltagen för kostnaderna för anordnande, justering af maskinerna, verktyg, tolkar och schampluner".

Mången anser nog, att detta belopp är ganska betydligt; men man må dock erinra sig, hvilken skilnad det är mellan dessa gevär och de förut använda. Man har kunnat komma ned till en kaliber af 6,5 mm., men — på grund af den oerhörda initialhastigheten och den stora press, för hvilken geväret är utsatt — endast med det vilkor, att de olika delarne göras med den allra yttersta noggrannhet. Det är nemligen just denna fullständiga likhet mellan delar af samma slag, denna ombytbarhet hos gevärets alla lösa delar, som fordrar ett så långt drifvet maskinarbete, en så ytterst noggran besigtning och så många dyrbara specialmaskiner, verktyg, tolkar och schampluner, hvilket åter gör kostnaden så stor.

Slutligen hafva reservanterna inom utskottet hållit före, att 5,000 karbiner vore ett antal, till hvilket man utan olägenhet kunde inskränka sig. Hvilket mål vinner man genom att nu anslå ett belopp till endast 5,000 karbiner? I fjol anvisades medel till 5,000 karbiner, och derigenom kunde kavalleriet, åtminstone till största delen, förses med nya vapen. Genom att nu anskaffa ytterligare 5,000 karbiner komma artilleriet och ingenjörtrupperna att få moderna vapen, men *trängen* återstår dock alltid. Och, såsom redan från statsrådsbänken anförts, det är dock en mycket stor olägenhet, att en armé, som går ut i krig, skall nödgas uppträda

med gevär af flera olika kalibrar. Vid den diskussion, som här fördes vid förra riksdagen angående denna fråga, påpekades såsom ett skäl, hvarför man icke borde vara med om anslag till då ifrågasatta 5,000 karbiner, att man härigenom skulle få två kalibrar. Om redan två kalibrar är en olägenhet, så gäller väl detta i ännu högre grad om *tre* kalibrar. Då man nu genom ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag kan komma från denna olägenhet, synas alla skäl tala för detsamma. Det är visserligen sant, att generalfälttygmästaren ifrågasatt 15,000 karbiner, men de återstående 5,000 äro afsedda för de små depoterna, depoterna för specialvapnen och de icke stridande vapnen, och dessa äro mindre än de depoter, som erfordras för de stridande vapnen. På grund häraf kunde Kongl. Maj:t utan för stor olägenhet minska det antal, som generalfälttygmästaren ifrågasatt. Men ett antal af 10,000 karbiner är af de skäl, jag anført, högst nödvändigt; och derför skulle det vara stor skada, om Riksdagens beslut nu skulle utfalla så, att man endast finge en del af det nödvändiga karbinantalet, enär man derigenom komme till den olägenheten, att man nödgades rycka ut med tre olika kalibrar.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, finner kammaren tydligt, att jag för min del skulle vilja på det varmaste förorda bifall till Kongl. Maj:ts och utskottets förslag.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman, mine herrar! Jag kan till en början icke underlåta att uttala min öfverraskning öfver den upplysning, som här ifrån statsrådsbänken meddelats, nemligen att, när Kongl. Maj:t vid 1889 års riksdag begärde anslag till förändringen af 1867 års gevär, generalfälttygmästaren ansåg sig böra framlägga lägre siffror, än hvad han verkligen trodde att kostnaden skulle gå till, för att få Riksdagen att gå in på det förslaget. Om jag sedan dermed sammanställer en annan uppgift i den till betänkandet fogade promemorian, nemligen att en f. d. besigtningsofficer nu en tjugu år efteråt uttalat sig derom, att de gevär som blifvit från Husqvarna levererade varit dåliga, trots han som besigtningssman godkänt dem och funnit dem kontraktsenliga, så tror jag man kan befara, att det icke är så särdeles helt med öfriga uppgifter heller. Det skulle ju kunna hända, att samma taktik, som användes vid 1889 års riksdag, också i dag begagnas; och då är det kanske ändå större skäl att se tiden an i år, än hvad reservanterna redan anført.

Striden rör sig nu egentligen derom, huruvida man med ens skall fastslå, att hela gevärstillverkningen skall drifvas vid statens fabriker, eller om man icke bör låta anstå ett år för att få riktigt besked, huruvida icke privata verkstäder skulle kunna till fördelaktigare pris och på sannolikt kortare tid fullgöra denna leverans, än om den skall ske vid statens verkstäder.

Mot denna reservanternas åsigt har man sökt framställa alla möjliga invändningar. Ja, man har till och med gått så långt, att man framställt Ryssland som ett exempel, hvilket vi borde följa. Jag förundrar mig dock, att man vill åberopa Ryssland med dess svaga

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

*Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)*

industri som bevis på, att inga privata verkstäder här kunna komma i fråga att täfla med statens egna verkstäder. Jag skulle kunna dervidlag be herrarne fästa afseende vid, huruvida icke det förhållandet, att Tyskland i allmänhet tagit sina gevär från privata verkstäder, bör kunna mer än väl uppväga exemplet från Ryssland. Jag undrar, om icke tyska krigsstyrelsen och tyska armén och tyska industrien i allas ögon stå högre än Rysslands och äro mera efterföljansvärda exempel för oss, än Ryssland kan vara.

På samma sätt åberopade man sig på Spanien, med framhållande att enahanda förhållande råder der, nemligen att alla gevär tagas ifrån statens egen verkstad. — Äfven der tror jag att de industriella förhållandena icke äro af den art, att vi skola taga efter hvad som der försiggår. Jag har högre tankar om Sveriges industri, särskildt i denna branch, än att jag skulle kunna på förhand vara viss om, att inga privata verkstäder skola kunna täfla med staten och leverera lika god eller bättre vara till billigare pris. Jag har hört uppgifvas — ehuru jag icke vet, om uppgiften är korrekt — att Norge för närvarande träffat aftal om tillverkning af gevär i Belgien, och att priset för dessa Kragh-Jörgensenska gevär endast skulle utgöra 50 kronor 60 öre för stycket. Det är en privat verkstad i Belgien, nemligen i Liège, som det i sådant fall skulle vara fråga om. Om denna uppgift är riktig, borde man väl icke gerna kunna betvifla, att icke tillverkningen af detta Mauser-gevär, som här är i fråga, bör kunna ske till minst lika lågt pris som tillverkningen af Kragh-Jörgensenska geväret. Ty ehuru piporna och åtskilligt annat är likformigt i dessa typer, så är ovilkorligen, så vidt jag kunnat finna, mekanismen mycket svårare att tillverka för det Kragh-Jörgensenska än för Mauser-geväret. Jag tror således, att herrarne skola hafva svårt för att påstå, att reservanternas förutsättning ligger utom möjlighetens gräns. Fastmera synes mig, att det kan hafva större skäl för sig att, på sätt reservanterna föreställt sig, infordra anbud, för att se till, om icke tillverkningen kan ske fördelaktigare, än att nu bestämma sig för utskottets förslag.

Men då kommer man sedan till den här frågan om arbetarne vid statens eget gevärsfaktori. Om man icke redan nu beslutar sig att i dag anslå dessa medel för uppsättning af maskiner och verktyg, skulle hela styrkan behöfva afskedas och sättas på bar backe, och staten sedan få skaffa sig nya, som behöfva en tids uppfostran, hvilket återigen skulle ytterligare fördyra arbetskostnaderna. Jag har emellertid svårt att tro, att hela denna arbetsstyrka på öfver 200 man är af en sådan speciel vikt; att man på dem kan tillämpa den uppställda fordran på att det måst finnas gamla, vana arbetare i facket. Ty endast sådana detaljarbeten, som gå ut på verktygstillverkning, hårdning af vissa gevärsdelar etc., äro af sådan verklig vikt, att de fordra gamla, erfarna och vana arbetare. Jag har så pass erfarenhet i denna industri, att jag vågar påstå, att det endast skall vara en del af denna arbetare-stam, som nödvändigtvis behöfver stadigvarande finnas på plat-

sen. Men så säger man att, derest icke anslag beviljas i år, så skall, enär de arbeten, som för närvarande återstå att utföra, blifva klara i början af nästa år, det då icke finnas någon sysselsättning för detta manskap. Om uppgiften är korrekt, att alla arbeten med förändringen af 1867 års gevär skulle avslutas inom de närmaste veckorna af nästa år, skulle man kunna tänka sig, att det vore litet mera brådskande med att nu ställa det begärda anslaget till regeringens disposition. Men jag föreställer mig, att, om det skulle blifva Riksdagens beslut, hvad andra kammarens reservanter här föreslagit, det sedan icke skulle dröja länge, innan regeringen infordrade de anbud på tillverkningspris m. m. från de fabrikanter, som kunna komma i fråga, så att Kongl. Maj:t således redan under detta år bör kunna vara på det klara med, om hela tillverkningen skall koncentreras på Eskilstuna. Skulle så blifva fallet, lär Kongl. Maj:t icke underlåta att till nästa Riksdag förnya sin proposition om anslag till uppförande af maskiner och verktyg, och då lär det vara alldeles naturligt, att Riksdagen icke heller kan något annat än bifalla denna proposition. Men icke lärer Kongl. Maj:t vara så utan medel, att det icke ginge an att förskjuta afsevärda belopp tidigare under år 1896 för berörda ändamål, så att arbetarne finge sysselsättning. Jag tror icke, att det skulle möta stora svårigheter att härvidlag förskjuta medel, när det sättet så ofta vid flera andra fall af Kongl. Maj:t — i allmänhet med goda skäl — tillämpats.

Huru jag således än ser saken, tror jag att ingen bör kunna neka till, att dock så pass mycken innebörd måste anses ligga i reservanternas sätt att se densamma, att ett års dröjsmål, eller kanske endast ett halft års, med tillverkningen vid Eskilstuna icke kan anföras såsom ett skäl, hvarför reservationen icke skulle förtjena bifall.

Och jag vågar för öfrigt hemställa till herrarne, om frågan, huruvida armén nu för nästa år skulle få fem- eller tio-tusen karbiner, kan vara af den viktiga beskaffenhet, särskildt för de egentliga specialvapnen, hvilkas betydelse jag är den förste att erkänna, att icke reservationen äfven från den synpunkten förtjenar bifall.

Jag hemställer, att kammaren måtte bifalla reservanternas förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Ollas A. Ericsson, Ola Bosson Olsson, Bromée, Odqvist, Olsson* i Kyrkebol och *Nilsson* i Skärhus.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre *Rappe*: Jag ber kammaren om ursäkt, att jag återigen begärt ordet, men det beror derpå, att en del af mitt föregående yttrande synes hafva blifvit missförstådt. Det ser ut, som om jag icke uttalat mig tillräckligt tydligt, och att jag på den grund blifvit missförstådd, så att i det anförande, som hölls af den siste talaren, blef framhållet i fråga om de 550,000 kronorna, att generalfälttyg-

Ang. anslag till anskaffning af nya eldhandvapen.
(Forts.)

*Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)*

mästaren satt upp en mindre slutsumma, än gevären i sjelfva verket kostade, och att deraf blef följden, att man måste begära mera. Jag ville säga, att när man skulle gå i författning om 1867—1889 års gevär, beräknades för förändringen af hvarje gevär ett visst belopp. När den beräkningen kom in till generalfälttygmästaren, tyckte han att den var för högt gjord, så att han satte ned densamma. Det var denna omständighet i förening också med något annat, som alla torde hafva sig bekant, nemligen att sedan kom det rökfria krutet, som gjorde, att man måste förstärka åtskilliga gevärskdelar — det var dessa två omständigheter, som vållade, att man måste begära ytterligare 550,000 kronor för att få det fulla antalet gevär. Det var det ena jag ville säga.

Men sedan vill jag i anledning af herr Olof Jonssons i Hof anförande rätta ett yttrande, som han fälde, och som måtte vara beroende derpå, att han ofullständigt åhörde hvad en föregående talare nämnde, då han sade, att denne skulle hafva åberopat sig på Rysslands exempel. — Nej, mine herrar, det är icke så. Utan vi kunna allt gå igenom nästan alla stater i Europa för att finna, att allesammans gå till väga på det sätt, som af Kongl. Maj:t och utskottet föreslagits — med Tyskland i teten.

Hvad nu särskildt Tyskland beträffar, så tillverkas dess gevär vid statens vapenfabrik i Spandau, hvadan också dessa gevär gå under namnet Spandauergevär. Men det är också sant, att Tyskland beställt en del af sina gevär af firman Löwe, hvarom är bekant genom den kända Löweska processen.

I Frankrike finnas endast statsfabriker för tillverkning af arméns gevär. Förutom det stora etablissemetet i St Etienne finnas dessutom två andra staten tillhöriga gevärskfabriker, nemligen de i Tulle och Châtelleraulte.

Engelska armén tager alla sina gevär från kronans enda vapenfabrik, nemligen Enfield.

I Italien har kronan icke mindre än fyra vapenfabriker, nemligen Turin, Brescia, Torre Annunciata och Terni, af hvilka de tre första synas vara ärnade att diagas in för att man skall koncentrera allt på Terni. Det kan vara af intresse att veta med hvilken kraft man på fabriken i Terni arbetar; och kan jag i det afseendet nämna, att tillverkningen derstädes är mäktig af ända till 50 gevär i timmen.

Vidare kan jag nämna, att i Spanien, Belgien, Schweiz och Danmark förhåller det sig på samma sätt. Men jag vill ställa mig på herr Olof Jonssons i Hof sida i det fallet, att i Norge har man beställt ett antal gevär utifrån, ehuru landet har en egen vapenfabrik i Kongsberg.

Jag må ytterligare nämna, att i Österrike tillverkas inga gevär af kronan, utan staten köper sitt gevärskbehof på vapenfabriken Steyer. Men denna vapenfabrik är den största, som finnes i världen, och just därför kunna gevären tillverkas der till förmånligt och billigt pris.

Norge har nu för anskaffandet af sina 6,5 millimetergevär beställt utomlands 20,000; och endast 4,000 komma att tillverkas

vid Kongsberg. Men jag hemställer till herrarne, om det vore klokt för oss att gå utom landet, då vi hafva en egen vapenfabrik i vårt land. Om brådskan är stor, då få vi gå till väga på samma sätt. Men annars, när det gäller så stora belopp, som här äro i fråga, nog är det skäl om man kan ställa så, att penningarne stanna inom landet och de inhemska arbetarne få den förtjensten, i stället för att vända sig till utlandet.

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

Samme talare nämnde till slut något om arbetarefrågan, och jag ber att derom få yttra några ord. Det nämndes, att då den förändring af 1867 års gevär, som nu pågår, skulle fortsättas några veckor in på nästa år, så vore det icke så farligt, om man läte denna fråga hvila ett år. Jag ber att ännu en gång få betona, att det icke tillgår på det sättet, att arbetarne på en gång afskedas, när tillverkningen är slut. Såsom jag redan antydtt, fastän kanske icke heller i denna punkt med tillräcklig tydlighet, är tvärtom förhållandet det, att arbetarne utföra sitt arbete successivt. När vissa arbetare hafva gjort en detalj, kunna de icke göra något annat. Om det anslag, som det här gäller, icke skulle vinna Riksdagens bifall, måste sedan man slutat med en viss detalj, de arbetare, som dermed sysselsatt sig, afskedas; och på detta sätt skulle småningom under årets lopp arbetarestammen nedsättas, så att densamma, som nu uppgår till 216, vid årets slut skulle utgöras endast af 30 å 40 personer.

Jag har för tillfället intet vidare att tillägga.

Herr vice talmannen Östberg: Herr grefve och talman! Denna fråga ligger i det afseendet i ett gynsamtt läge, att alla äro ense om den viktigaste förutsättningen för det föreliggande förslaget. Vi erkänna ju alla, att nya gevär måste anskaffas och erkänna ju också, att man icke bör uppskjuta dermed längre än som är alldeles nödvändigt. Man bör se saken i ögonen, sådan den är, och icke söka göra uppskofvet längre än som är alldeles nödvändigt.

Hela den strid, som nu utkämpas, gäller endast, huru vida ett års uppskof skall ske eller icke. Jag har för min del svårt att förstå, hvad man skulle vinna med ett sådant uppskof, men deremot är det icke svårt att se de olägenheter, som härigenom skulle vållas. Det gäller ju härvidlag icke blott det, att tidpunkten för gevärens anskaffande komme att framskjutas, utan det gäller äfven det, att statens gevärsfaktori vid Eskilstuna komme i ett läge, der man riskerade, att det för framtiden icke kunde arbeta lika väl som hittills.

Det förefaller mig alldeles klart, att staten skall kunna tillverka gevär minst lika billigt och antagligen billigare än de enskilda fabrikerne. Det kan icke vara en möjlighet, att man genom att vända sig till enskilda skulle bespara in dessa 370,000 kronor, som ändringarna å verkstaden i Eskilstuna skulle kosta. Ty det är alldeles gifvet, att en enskild fabrik, som skulle börja fabriktionen af dessa vapen, äfven blefve nödsakad att använda samma summor som staten, och naturligtvis skulle staten sedan genom

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

priset på gevären betala igen dessa kostnader, och det helt säkert med dryg ränta, ty den enskilde måste gifvetvis beräkna vida hastigare amortering å dylika utlägg, än hvad staten behöfver göra. Då man betänker detta och tillika inser, hvilka svårigheter som skulle uppkomma för statens gevärsfaktori att åter anskaffa en arbetarestam, om denna nu skulle genom afslag å regeringens förslag skingras, synes det mig, att man bör komma till det resultat, att de olägenheter, som medfölja ett afslag å Kongl. Maj:ts proposition, äro så pass öfvervägande, att man hellre bör genast besluta sig för den åtgärd, som nu af Kongl. Maj:t föreslagits Riksdagen, och att man derför hellre i år än nästa år må besluta sig för en åtgärd, hvilken jag tror de allra flesta skola anse blifva slutet på saken. — Jag har efter samvetsgrann pröfning kommit till den öfvertygelse, att Riksdagen gör klokt uti att bifalla Kongl. Maj:ts proposition, och jag ber för min del få yrka bifall till densamma.

Häruti instämde herrar *Lundell*, *Eklundh* från *Lund*, *Hammar-skjöld*, *Nyström* och *Grundell*.

Herr Lasse Jönsson: De talare, hvilka uppträdt i denna fråga, hafva i allmänhet uttalat ett slags misstroendevotum mot våra enskilda industrier i så mätto nemligen, att de icke skulle kunnat uppnå den skicklighet eller tillverka så billigt, som statens verkstad skall kunna göra. Det är alldeles motsatsen till hvad jag tror är fallet. Det är för öfrigt icke rätt att göra en dylik beskyllning mot enskilde, som här icke hafva någon målsman att försvara sig. Här föreligger dessutom inga bevis för att enskilde blifvit tillfrågade om, till hvad pris de kunna utföra det ifrågasvarande arbetet. En talare har allenast antydtt, att en enskild verkstad en gång tillverkat dylika gevär. Men hvarför drager man då icke på samma gång fram de bevis, som offentligen föreläggat mot statens verkstad? Oaktadt det skulle varit en så god tillverkning der, har dock det ena slutstycket efter det andra sprungit sönder och åstadkommit skada och olägenheter. Detta förhållande har här icke alls frambållits, utan det har blott blifvit sagdt, att nästan allt hvad som göres vid statens verkstad är bra, under det att hvad som tillverkats vid de enskilda verkstäderna varit dåligt. Jag tror, att staten är ett dåligt föremål för uppmuntran i detta fall. Vi se derjemte alltid, att der staten vill täfla med enskilde, drager den det kortaste strået, och det vid vida enklare saker, än här är i fråga. Det är min lifligaste tro, att staten icke under några vilkor kan täfla med den enskilda fabrikationen.

Här förekommer dessutom, att arbetarne skola blifva lediga vid statens verkstad. — När vi började öfverlägga om denna sak i första utgiftsafdelningen inom utskottet, fingo vi den upplysning, att dessa under arbete varande gevär icke skulle blifva färdiga förr än i slutet af år 1896 eller kanske ett stycke in på 1897. Men sedan åsigtorna började luta till att blifva en opinion mot denna

verkstad, och detta kom till vår kännedom, har denna tid förkortats ända derhän, att en talare från Eskilstuna gick så långt, att han trodde, att de skulle kunna blifva färdiga två veckor in på 1896.

*Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)*

Af utskottets betänkande finna herrarne, att tillverkningen icke gått synnerligen raskt förut. Den högsta siffran har varit ett år 6,000, ett annat 17,000 och ännu ett annat år 23,000; men sista året gick siffran åter ned till 20,000. Men nu skulle på ett år kunna tillverkas 31,900. Man skulle söka åstadkomma ett uppsving för att visa, att Riksdagen begått ett misstag, om den beslutit ett uppskof. Men dylika konstlade medel kunna och böra undvikas; och den arbetareskara, som finnes, kan behållas i arbete ett godt stycke in på 1896, till dess Riksdagen hunnit då fatta beslut i frågan. Det enda, som gör mig tveksam — jag får säga det rent ut — är, att jag nu från statsrådsbänken hört uttalas så starka sympatier för bibehållandet af denna verkstad; jag kan icke neka, att det ser tvifvelaktigt ut, huruvida anbud från enskilda verkstäder skola blifva antagna, äfven om det derigenom skulle blifva vida mindre kostnader. Denna farhåga är måhända oriktig — jag skulle helst se, att så vore förhållandet; men det synes mig dock vara orätt att endast framhålla, att staten är öfverlägsen de enskilda i detta afseende, då icke några som helst bevis derför blifvit anförda.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till den af mig med flere afgifna reservationen.

Herrar *Johnsson* i Bollnäs och *Norberg* instämde i detta yttrande.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till den af herr A. Persson m. fl. vid punkten fogade reservation; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till den förra propositionen. Som votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i adertonde punkten af förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid denna punkt af herr A. Persson m. fl. afgifna reservation.

Ang. anslag
till anskaff-
ning af nya
eldhandvapen.
(Forts.)

Sammanräkningen af rösterna visade 84 ja, men 118 nej; hvadan kammaren beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare föredragningen af föreliggande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde, enligt utfärdadt anslag, komme att fortsättas.

§ 5.

Herr statsrådet m. m. *C. R. Wersäll* aflemnade ytterligare följande Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, nemligen:

angående förvärfvande för statens räkning af vissa enskilda jernvägar; samt

angående anslag för anläggning af en bibana från Norra stambanan vid Vännäs till Umeå och vidare till Storsundskär.

Jemväl dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *E. Andersson* i Upsala under fjorton dagar från och med den 20 dennes.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,20 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.